

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет

ЧЕРХАВА ОЛЕСЯ ОЛЕГІВНА

УДК 811.111+112.2+161.2

РЕКОНСТРУКЦІЯ ТЕОЛІНГВІСТИЧНОЇ МАТРИЦІ
РЕЛІГІЙНО-ПОПУЛЯРНОГО ДИСКУРСУ
(на матеріалі англійської, німецької та української мов)

10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора філологічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є монографія

Робота виконана в Київському національному лінгвістичному університеті,
Міністерство освіти і науки України

Науковий консультант доктор філологічних наук, професор
Корольова Алла Валер'янівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, завідувач кафедри
загального мовознавства і германістики

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Іваницька Наталія Борисівна,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного
торговельно-економічного університету,
завідувач кафедри іноземної філології і перекладу

доктор філологічних наук, професор
Радзівська Тетяна Вадимівна,
Інститут мовознавства імені О.О. Потебні НАН України,
провідний науковий співробітник
відділу загального і порівняльного мовознавства

доктор філологічних наук, доцент
Славова Людмила Леонардівна,
Інститут філології Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
в.о. завідувача кафедри
теорії та практики перекладу з англійської мови

Захист відбудеться "29" грудня 2017 р. о 9.30 годині на засіданні спеціалізованої ученої ради Д 26.054.02 в Київському національному лінгвістичному університеті (03680 МСП, м. Київ-150, вул. Лабораторна, 5/17)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного лінгвістичного університету (03680 МСП, м. Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73)

Автореферат розісланий "28" листопада 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.О. Шутова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертація присвячена розробці теретико-методологічної бази для виконання реконструкції архетипної і стереотипної субмоделей теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу в англійській, німецькій та українській мовах.

Теолінгвістика (грец. θεός – Бог і лат. lingua – мова) як нова синтетична теолого-лінгвістична дисципліна (В.І. Алексеев, О.К. Гадамський, К.К. Кончаревич, В.І. Постовалова, М.О. Соломонов, С.І. Шамарова, E. Kucharska-Dreiss, D. Crystal, A. Wagner та ін.) перебуває у стадії становлення, адже її статус “і дотепер ще не визначений остаточно” (В.І. Алексеев). Це пов’язане з тим, що наразі дослідники вивчають різновекторні взаємозв’язки “мови й релігії: дискурсо- і текстоцентричні (дискурсивно-концептуальні (К.В. Бобирева, С.В. Блувберг, О.К. Гадамський, В.І. Карасик, Ю.В. Очерedyкo, Т.В. Радзієвська, L. Voeve, J.-P. van Norren та ін.), когнітивно-комунікативні й культурні (Н.О. Кравченко, W. Downes та ін.), історико-культурні й текстуальні (С.І. Шамарова, D. Crystal), філософсько-дискурсивні (J. Grimes)) та семіолого- і семантикоцентричні (стильові (І.М. Гольберг, Л.П. Крисін та ін.), соціосеміотичні (І.В. Богачевська, Н.Б. Мечковська та ін.), етносемантичні (О.О. Чернобров та ін.), семантико-лексикографічні (Ю.М. Михайлова та ін.), ономастичні (В.І. Алексеев, В.В. Алпатов, М.М. Болдирев та ін.)), найбільш дискусійною стороною яких залишається питання щодо розкриття ролі Церкви як соціального інституту в житті кожного суспільства та її культурного впливу на еволюцію морально-ціннісних домінант.

У сучасних теолінгвістичних студіях обговорюється думка засновника цієї науки Ж.-П. ван Ноппена про те, “що теологія для лінгвіста – це “граматика слова”, вчення про Бога, наука про дискурс, об’єктом якої є Бог як слово. Водночас власне лінгвісти вказують на те, що “слова, які вживаються переважно в релігії, – це ті мовні одиниці, справжнє значення яких майже повністю втрачене і яке обов’язково має бути відновлене. При порівнянні етимології багатьох слів у давніх і сучасних мовах виявляються несподівані семантичні трансформації, пов’язані з релігійними віруваннями людей. А колишня тенденція до секуляризації в багатьох сферах суспільства, тобто віддалення від канонів релігії й Церкви, зокрема і в мові, неминуче призвела і до лексичної секуляризації. Досить часто питомим первісним значенням слова було саме релігійно-церковне, яке згодом було витіснене новим світським значенням або перейшло з основного значення до периферійно-узуального з позначкою у словниках як церковна термінологія” (С.І. Шамарова).

З огляду на такі тенденції у теолінгвістиці динамічно почали розробляти когнітивно-семантичний напрям для осмислення сутності релігійної мови. У праці “Linguistica ancilla Theologiae: The Interest of Fundamental Theology in Cognitive Semantics”, спираючись на розуміння теології як “faith-seeking understanding (з лат. fides quaerens intellectum)” та виокремлюючи її особливий апофатичний тип, було сформульоване складне надзавдання **реконтекстуалізації** або **реконструкції** релігійної мови як дискурсу спілкування з Церквою загалом та розуміння його концептуальних смислів зокрема. Виходячи з цього, об’єктом когнітивно-семантичної теолінгвістики стає дискурс про Бога як процес метафізичного формування (надчуттєвих принципів, причин та засад людського буття) істинних утверджень правди (L. Voeve).

На тлі широкого обговорення дискурсологічного зв'язку мови й релігії (Ю.В. Романченко) у науковий обіг поступово вводиться поняття **релігійного дискурсу** (далі – **РД**: К.В. Бобирева, І.В. Богачевська, С.В. Блувберг, П.С. Гуревич, О.В. Зирянов, В.І. Карасик, Л.П. Крисін, Б.В. Марков, О.К. Созіна, Н.В. Пращерук, Г.С. Пригаріна, М.О. Aşık, J. Grimes, A. El-Sharif, A. Karaflogka та ін.), комплексний аналіз якого здійснено у фундаментальних працях словацького вченого Й. Містрика, польської дослідниці М. Войтак та американських соціолінгвістів (J.J. Gumperz, A.S. Dil), які розробили теорію “мовних кодів малих соціальних груп”.

Окреме й дотепер не вирішене питання стосується того, яке місце у системі РД (на тлі місіонерського, фідеїстичного, проповідницького тощо) посідає релігійно-популярний дискурс (далі – **РПД**: Ю.В. Очередько, D.A. Morgan та ін), що має за мету залучити до віровчення широкі групи населення шляхом популяризації, адаптації і презентації основ релігійної віри та її концептуальних смислів, потенційно закладених у релігійній мові. Таке віровчення є багатовимірним знанням *когнітивно-матричного формату* (С.В. Балакін, М.М. Болдирев, В.Г. Куликов, Л.Л. Славова, Р.В. Ленекер, О.М. Нехорошева, Л.О. Харламова, І.В. Чекулай, P. Rayson та ін.), в межах якого кожна мовна одиниця РПД випромінює всі потенційно закладені в її семантичній структурі біблійно-культурні смисли.

Ідея про схематизацію кодування культурного досвіду у формі матриць була сформульована у праці Ю.С. Степанова і С.Г. Проскуріна “Константи мировой культуры. Алфавиты и алфавитные тексты в периоды двоеверия”, в якій розкривається когнітивна природа матриць, оскільки вони унаочнюють загальний когнітивний контекст, що є поєднуваною ланкою між мовними знаннями і структурами, що їх репрезентують, та позамовними знаннями. Основною відмінністю когнітивної матриці від решти когнітивних структур (М.М. Болдирев) є її здатність звести в одну модель усі знання про різні аспекти одного явища. У такий спосіб когнітивна матриця концентрує енциклопедичні й семантичні знання, відкриваючи широкий доступ до інформації про мовну одиницю, не порушуючи її взаємодії з різними концептуальними сферами (О.М. Нехорошева). У цьому контексті термін “матриця” корелює з її витлумаченням у теорії інформації, під якою розуміють *інформативний код*, що передає “життєвий досвід як позначення загального смислового контексту, зумовленого культурною традицією” (Д.Г. Горін).

Досконалим зразком когнітивної матриці є *теолінгвістична матриця РПД*, основний інформативний код якої зашифрований у гіперконцепті “ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ” (далі – **ЗХВ**), що профілізується через біблійні цитати, транспоновані в текстах цього дискурсу (релігійно-інформативних і релігійно-агітаційних) через механізми метафоризації широкоформатного РЕЛІГІЙНО-БІБЛІЙНОГО ЗНАННЯ, яке складається з 8-х базових доменів: ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ, НАСЛІДУВАННЯ ВЧЕННЯ ХРИСТА, ФОРМУВАННЯ НЕБАЙДУЖОСТІ, КАЯТТЯ, ОЧИЩЕННЯ, ПРОХАННЯ (ПРО ДОПОМОГУ), ФОРМУВАННЯ СИЛИ, ПОДЯКА, реконструювавши які можна простежити зміни у станах свідомості людини та виявити механізми її перенесення в іншу реальність. Біблійна цитата – це християнський *прототекст* (Ю.М. Лотман), якому властива особлива мова і який під впливом історичних подій набуває менталізації у релігійному мисленні вірян – носіїв англійської, німецької та української мов.

Здійснення реконструкції таких матриць сприятиме виявленню лінгвокогнітивних механізмів формування релігійної естетики у свідомості носіїв англійської, німецької та української мов.

Актуальність теми дисертації, поданої у вигляді опублікованої монографії, зумовлена її спрямуванням на вивчення моделей представлення різних знань, зокрема й релігійно-популярних, у мові, які мають матричний формат – систему взаємопов'язаних когнітивних контекстів – і відображають співвідношення мовних форм та їх ментальних репрезентацій як у конкретній етнокультурі, так і у проекції з іншими культурами. Реконструкція теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу необхідна для розкриття тих глибинних ментальних процесів категоризації навколишньої дійсності носіями англійської, німецької та української мов, смислоутворюваним фактором яких є християнсько-біблійний фрагмент і який став когнітивно-семіотичним джерелом для випромінювання багатьох нових соціально-зумовлених смислів, важливих для усвідомлення морально-ціннісних установок цивілізаційного розвитку загалом.

Гіпотеза дослідження полягає у припущенні того, що РПД – це синтез архетипної і стереотипної субмоделей теолінгвістичної спектральної матриці, у процесі реконструкції якої можна виявити її організацію за принципом ядро – периферія (М.М. Болдирев), зокрема поняттєве архетипне ядро (продукт релігійного колективного позасвідомого) та інваріантно- (тексти релігійно-інформативного й релігійно-агітаційного характеру)-варіантну (різновиди цих текстів) стереотипну периферію – змінні параметри, що неоднаково відображені у християнській ідіоетнічній свідомості представників англо-, німецько- та україномовної культур.

Припускаємо також, що архетипне ядро теолінгвістичної матриці РПД становлять реконструйовані в етимологічних джерелах імена-архетипи (та їхні синоніми) гіперконцепту ЗХВ, імена і синоніми метафоричних концептів (ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ, НАСЛІДУВАННЯ ВЧЕННЯ ХРИСТА, ФОРМУВАННЯ НЕБАЙДУЖОСТІ, КАЯТТЯ, ОЧИЩЕННЯ, ПРОХАННЯ (ПРО ДОПОМОГУ), ФОРМУВАННЯ СИЛИ, ПОДЯКА), які згодом стали базисними стереотипними елементами біблійного мислення носіїв англійської, німецької та української мов, відображеного в релігійно-інформативних і релігійно-агітаційних текстах.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Київського національного лінгвістичного університету в рамках наукового фундаментального проекту “Мови світу: генезис, таксономія, функціонування у синхронії і діяхронії”, що виконується за рахунок видатків Фонду Державного бюджету України (номер держреєстрації: 0115U002513, наказ № 1243 МОН України від 31.10.2014 р.). Дисертація є складовою частиною наукової теми кафедри германської і фіно-угорської філології Київського національного лінгвістичного університету “Комунікативно-когнітивний та соціокультурний аспекти функціонування системи мовних одиниць германських і фіно-угорських мов у синхронії і діяхронії” (тему дисертації, поданої у вигляді опублікованої монографії, затверджено на засіданні вченої ради Київського національного лінгвістичного університету, протокол № 7 від 25 грудня 2014 р.).

Метою дисертації, поданої у вигляді опублікованої монографії, є реконструкція архетипної і стереотипної субмоделей теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу на матеріалі англо-, німецько- та україномовних текстів інформативного й агітаційного видів.

Поставлена мета передбачала вирішення таких **завдань**:

- систематизувати теоретичні здобутки у сфері теолінгвістики і застосувати їхні положення до наукової інтерпретації ключових понять монографії із позицій когнітивної лінгвокомпаративістики й лінгводискурсології;

- обґрунтувати необхідність залучення терміна “реконструкція” в його когнітивно-лінгвокомпаративно-дискурсивному розумінні як найбільш оптимальної дескрипції для пояснення етапів і схем конструювання архітектурних матриць релігійно-філософсько-біблійного смислу буття;

- уточнити визначення релігійно-популярного дискурсу як інформативного коду теолінгвістичної матриці;

- розробити методологічне підґрунтя для виконання компаративно-когнітивної реконструкції архетипної і стереотипної субмоделей теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу в англійській, німецькій та українській мовах;

- відновити архетипне ядро гіперконцепту “ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ” та його метафоричних концептів в англійській, німецькій та українській мовах;

- реконструювати схеми розвитку релігійно-біблійної семантики в іменах гіперконцепту “ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ” та його метафоричних концептах й зобразити їх в архетипній субмоделі теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу;

- розкрити когнітивні механізми стереотипізації біблійних смислів гіперконцепту “ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ” та його метафоричних концептів (ціннісно-образний шар) в інформативних та агітаційних текстах релігійно-популярного дискурсу й відобразити їхні зв’язки в матричному форматі;

- виявити ступінь актуалізації домінантних і факультативних біблійних смислів базового гіперконцепту “ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ” та його метафоричних концептів у текстах релігійно-інформативного та релігійно-агітаційного характеру й унаочнити їх у теолінгвістичній матриці;

- установити закономірності й відмінності у формуванні релігійно-християнсько-біблійного мислення у нащадків індоевропейців, збереженого й відображеного в сучасній релігійній свідомості носіїв англійської, німецької та української мов.

Об’єктом дослідження є релігійно-популярний дискурс в англійській, німецькій та українській мовах як утворення когнітивно-матричного формату.

Предмет дослідження становить компаративно-когнітивна процедура реконструкції теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу шляхом відновлення її архетипної (реконструйованих етимонів імен гіперконцепту ЗХВ, їх синонімів та імен метафоричних концептів) і стереотипної (релігійно-інформативних і релігійно-агітаційних текстів) субмоделей в англійській, німецькій та українській мовах.

Джерельна база дисертації: Библейский энциклопедический словарь (Э. Нюстрем); The All Nations Christian Home & School Dictionary (M.G. Watkins, L.I. Watkins); The Catholic Encyclopedia. Vol. 15 (Ch.G. Herbermann); Real-Encyclopädie für protestantische Theologie und Kirche. 11. bd. Palästina bis Polemik (J.J. Herzog); Словник української мови: в 11 т. (гол. ред. І.К. Білодід); Duden Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten (Der Duden in 12 Bänden) (Red. B.W. Scholze-Stubenrecht; W. Worsch); Merriam-Webster's Collegiate Dictionary. 10th Ed. (ed. Fr.C. Mish); Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (A.S. Hornby, A.P. Cowie); Практичний словник синонімів української мови (С. Караванський); Синоніміка англійського дієслова: Словник семантичних відстаней (М.Е. Білинський); Duden – das Synonymwörterbuch: ein Wörterbuch sinnverwandter Wörter. Auf der Grundlage der neuen amtlichen Rechtschreibregeln. 4. Aufl. (Hrsg. von der Dudenredaktion; P.V. Eickhoff, A. Haller-Wolf; Red. B.Ch. Beil); Словарь индоевропейских социальных терминов (Э. Бенвенист); Etymological Dictionary of Proto-Germanic (G. Kroonen); Leiden Indo-European Etymological Dictionary Series (ed. A. Lubotsky); Encyclopedia of Indo-European Culture (eds. J. Mallory, D.Q. Adams); Indogermanisches etymologisches Wörterbuch: 2 Bände (J. Pokorny); Dictionnaire etymologique de la langue latine. 4th ed. (eds. A. Ernout, A. Meillet); Славянские древности: этнолингвистический словарь: в 5 т. (общ. ред. Н.И. Толстого); Slavisches etymologisches Wörterbuch: 2 Bände (E. Berneker); Słownik prasłowiański. T. 1–8. (pod red. F. Sławskiego); Историко-этимологический словарь современного английского языка (М.М. Маковский); The Online Etymology Dictionary (D. Harper); The Barnhart Concise Dictionary of Etymology (R.K. Barnhart); A Comprehensive Etymological Dictionary of the English Language: in 2 vol. (E. Klein); Origins: A Short Etymological Dictionary of Modern English (E. Partridge); An Etymological Dictionary of Modern English (E. Weekley); Deutsches Etymologisches Wörterbuch (G. Köbler); Duden: Etymologie. Herkunftswörterbuch der deutschen Sprache. Der große Duden. Band 7. Das Buch enthält die Geschichte der deutschen Wörter und der Fremdwörter von ihrem Ursprung bis zur Gegenwart (von Dudenverlag); Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache (Fr. Kluge); Słownik etymologiczny języka polskiego (A. Brückner); Етимологічний словник української мови: у 2 т. (укл. Я. Рудницький); Етимологічний словник української мови: в 7 т. (гол. ред. О.С. Мельничук); Етимологічно-семантичний словник української мови: у 4 т. (Митрополит Іларіон; за ред. Ю. Мулика-Луцика); Этимологический словарь русского языка: в 3 т. (сост. А.Г. Преображенский); Зведений словник застарілих та маловживаних слів (близько 4000 слів). URL: <http://litopys.org.ua/rizne/zvslovnyk.htm>; Этимологический словарь русского языка: в 4 т. (М. Фасмер; пер. с нем. О.Н. Трубачёва).

Фактичним матеріалом дисертації є 251 екземпляр англо-, німецько-та україномовних текстів РПД: 4 види текстів релігійно-інформативного характеру (114 екземплярів) та 9 – релігійно-агітаційного характеру (137 екземплярів).

Методи дослідження. Методологічна база дисертації ґрунтується на принципі антропокосмізму (на вивченні способів досягнення гармонійного балансу у стосунках Людини (як Мікрокосму) і Світу (як Макрокосму)) та його складниках: етнічного детермінізму, історизму, дискурсоцентризму (І.О. Халай).

Основний методичний вектор роботи визначається принципом холізму, суть якого пов'язана з розглядом цілого як такого, що не вичерпується його компонентами, а конструюється у процесі їхньої взаємодії з новими якостями й властивостями. Ядерно-периферійний принцип побудови цілого (у холістичному розумінні), яким є гіперконцепт ЗХВ і вісім метафоричних концептів, на базі яких сформувалися християнсько-біблійні смисли РПД, побудованого також за принципом центр – інваріантно-варіантна периферія, був покладений в основу розробки комплексної методики реконструкції його теолінгвістичної матриці.

Для репрезентації РПД як ментального утворення матричного формату, що має поняттєве ядро та параметровимірювану периферію, зокрема для послідовної реконструкції його теолінгвістичної матриці – схеми відтворення багатоаспектного християнсько-біблійного знання, у дослідженні залучено *когнітивно-матричний метод* (що передбачав *процедуру когнітивного моделювання* матриці гіперконцепту ЗХВ та матриць вісьмох метафоричних концептів (ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ, НАСЛІДУВАННЯ ВЧЕННЯ ХРИСТА, ФОРМУВАННЯ НЕБАЙДУЖОСТІ, КАЯТТЯ, ОЧИЩЕННЯ, ПРОХАННЯ (ПРО ДОПОМОГУ), ФОРМУВАННЯ СИЛИ, ПОДЯКА) паралельно з методом *дискурс-аналізу*, що ґрунтується на підходах дискурсивної психології (Дж. Поттер, М. Ветерелл, С. Віддікомб, Р. Воффітт), спрямованих на розкриття прихованих смислів тексту та їх інтерпретації, і на концепції В. Чейфа, який пояснює мовні явища на основі процесів, що відбуваються у свідомості людини.

Для відновлення архетипного ядра гіперконцепту ЗХВ – його імен та імен метафоричних концептів в англійській, німецькій та українській мовах (шляхом коментарів етимологічних версій уже реконструйованих індоєвропейських і прамовних (прагерманських і праслов'янських) етимонів або інших шляхів їхнього походження (запозичення тощо)) в роботі застосовано метод *діахронічної інтерпретації етимона першого ступеня* (С.А. Старостін). Ця процедура спиралася на аналіз виконаних етимологами *прийомів внутрішньої і зовнішньої реконструкції* (складових порівняльно-історичного методу) і представлених у різних етимологічних джерелах (наведених у джерельній базі). *Структурний метод* з його методиками: *компонентним аналізом* і *дистрибутивним* – сприяв виявленню семних складників релігійно-біблійних значень імен гіперконцепту ЗХВ і метафоричних концептів та їх сполучуваних властивостей в англійській, німецькій та українській мовах з подальшою фіксацією у теолінгвістичній матриці. *Семантико-когнітивний метод* за підтримки *трансформаційного аналізу* дав змогу реконструювати схеми переосмислення біблійних цитат в інформативних та агітаційних текстах релігійно-популярного дискурсу та їхнє стереотипне відображення в релігійній свідомості носіїв англійської, німецької та української мов, які сформували ціннісно-образний шар гіперконцепту ЗХВ та його метафоричних концептів. За допомогою *контекстуально-інтерпретаційного методу* вдалося реконструювати домінантні й факультативні біблійні смисли базового гіперконцепту ЗХВ та його метафоричних концептів у текстах релігійно-інформативного та релігійно-агітаційного характеру й унаочнити їх у стереотипній субмоделі теолінгвістичної матриці.

За *tertium comparationis* у роботі обрано 1) конфігурацію значень мовних одиниць, що формують концептуальне ядро теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу в англійській, німецькій та українській мовах; 2) схеми набуття цими одиницями християнсько-біблійних і соціально зумовлених смислів; 3) механізми їх трансформації у текстах релігійно-популярного дискурсу трьох мов.

Наукова новизна одержаних результатів роботи пов'язана з тим, що в ній *уперше реконструйовано* архетипну субмодель теолінгвістичної матриці РПД, яка наочно візуалізує процес еволюції семантики імен етимологічного (поняттєвого) шару гіперконцепту ЗХВ (від дохристиянського до релігійно-біблійного та сучасного, зафіксованого у тлумачних словниках) та імен метафоричних концептів (ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ, НАСЛІДУВАННЯ ВЧЕННЯ ХРИСТА, ФОРМУВАННЯ НЕБАЙДУЖОСТІ, КАЯТТЯ, ОЧИЩЕННЯ, ПРОХАННЯ (ПРО ДОПОМОГУ), ФОРМУВАННЯ СИЛИ, ПОДЯКА), а також дає змогу простежити етапи формування в нащадків індоєвропейців християнсько-біблійного мислення й виявити його національно-культурні перцепції. *Відновлено* механізми і схеми конструювання стереотипної субмоделі теолінгвістичної матриці, яка демонструє релігійно-ціннісно-образний шар гіперконцепту, де його імена та імена восьми метафоричних концептів (з їх синонімами) зазнали семантичного розвитку вбік набуття нових біблійних смислів; *ідентифіковано* два види текстів РПД: релігійно-інформативні (чотири різновиди) та релігійно-агітаційні (дев'ять різновидів), в яких зафіксоване різне домінування біблійних смислів метафоричних концептів, пов'язане з відмінностями християнських конфесій, оскільки кожна з них ідіоетнічно витлумачує загальний смисл Біблії; *доведено*, що в текстах інформативного характеру залучення до християнської віри відбувається шляхом індивідуального звернення реципієнта до тексту Євангеліє (через нарації та роз'яснення), тоді як у текстах агітаційного характеру – за допомогою посередника-провідника, адже їхня дискурсивна практика передбачає швидку переадресацію реципієнта до релігійної / церковної / конфесійної організації, яка намагається розкрити смисл Біблії (із застосуванням різних тактик: *самопрезентації*, властивої текстам, створеним в англійськомовному середовищі, *розмежування / протиставлення* – в німецькомовному та *єднання / кооперації* – в україномовному).

Основні положення дисертації, поданої у вигляді опублікованої монографії, які винесено на захист.

1. Сучасне витлумачення “лінгвістичної реконструкції” пов'язане з когнітивно-дискурсивною парадигмою, де цей термін почали застосовувати для відтворення різних фрагментів мовних і концептуальних картин світу в дискурсивних практиках, однією з яких є РПД, під яким розуміємо інструмент / спосіб залучення соціальних груп до християнської віри шляхом популяризації релігійного вчення не маніпуляцією, а переконанням – за допомогою адаптації біблійної інформації (усного роз'яснення та / або використання візуальних засобів (образів), що створюють особливу релігійну естетику – чуттєве пізнання світу). РПД – це ядерно-периферійне й інваріантно-варіантне утворення складного когнітивно-матричного формату, основний код якого зашифрований у концептуальних смислах біблійних цитат, репрезентованих у всіх його текстах.

2. Реконструкція концептуальних смислів біблійних цитат сприяла комбінуванню ідеограми базового гіперконцепту РПД – “ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТИЯНСЬКОЇ ВІРИ” через механізми метафоризації РЕЛІГІЙНО-БІБЛІЙНОГО ЗНАННЯ, яке складається з 8-х метафоричних концептів. Метафора як когнітивна модель є в РПД основним інструментом пізнання, осмисленням сакрального об’єкта, складність і нематеріальність якого апелює до фонду загальних знань суб’єкта. У свою чергу, біблійна цитата – це також когнітивна структура, реконструкція якої передбачала відтворення комплексу фактів (історичних, мовних, ментальних, культурно-прагматичних), що вплинули на формування первинних релігійних смислів (ще дохристиянських) у свідомості (архетип у генетичному коді) носіїв англійської, німецької та української мов та згодом сприяли їхньому вираженню у словах, які зазнали розвитку значення вбік набуття вже християнсько-біблійної семантики. Це був перший етап методологічних операційних процедур монографічного дослідження. Другий процедурний етап дав змогу реконструювати глибинні (архетипно-стереотипні) смисли релігійно-інформативних та релігійно-агітаційних текстів.

3. Теолінгвістична матриця РПД має спектральну модель віялового типу, в якій унаочнено випромінювання сукупності всіх значень імен гіперконцепту ЗХВ та 8-х метафоричних концептів: від первісної семантики (дохристиянської) до релігійно-біблійної, що розгортають як віяло домінантні й факультативні смисли у текстах релігійно-інформативного й релігійно-агітаційного характеру. Оптичне випромінювання показує, як релігійна мова здійснює дискретизацію смислу концепту за допомогою різноманітних значень його вербалізаторів.

4. Етимологічний шар імен гіперконцептів: англ. INVOLVE (запозиченого з лат. *volvere*, яке сягає Pr.-It. **welo-e/o-* “рухатись довкола”, а це, у свою чергу, – і.-є. **uel-u-*), синонімічного з CONVERT (запозиченого з з фр. через лат. *vertere*, похідного від і.-є. **uer-*), а також англ. TURN TO і нім. HERANZIEHEN (пов’язаних з пгерм. **tūh*) та укр. НАВЕРНУТИ (від псл.**ver-*, яке було характерне для застарілих форм *возвратъ*, *возвращеніє*, похідних від *вращать* “повертати”), синонімічного із ЗАЛУЧАТИ, є ядром архетипної матриці, сформованим на основі 4-х значень і.-є. коренів **uer-* / **uel-* 1) “повертати, крутити”, 2) “гнути”, 3) “опікуватись, скеровувати, рухатись уперед”, 4) “єднати, з’єднувати, сполучати”, а також і.-є. кореня **leúk-* “дивитися, світити, блищати” – для ЗАЛУЧАТИ (від *лучити*²) та псл. форми **ločiti*, ітератива до **lękti* зі значенням “гнути, згинати, вигинати” (від [*лучити*]¹) *лук / лукавий* “зігнутий”).

5. Навколоядерну зону матриці формують перехресні зв’язки вищевказаних чотирьох груп значень імен гіперконцепту ЗХВ та їхніх синонімів, які по-різному актуалізуються у значеннях імен вісьмох метафоричних концептів, домінантним з яких є концепт ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ, з яким пов’язані інші концепти.

Зв’язок імен концептів ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ, ОЧИЩЕННЯ та НАСЛІДУВАННЯ ХРИСТА простежується у двох германських мовах через і.-є. форми **reg-* (*righteous / gerecht* – “праведний”; *rain / regnen* – “очисна функція дощу як прямого руху”) і **gan* (**fola-gan: follow / folgen* – “наслідування як рух уперед”) зі спільним прагерманським значенням “рух прямо; іти вперед”.

В українській мові значення “напряму вперед / прямо” реконструюється у псл. формі **pravъ* “прямо, справедливо, твердо, незмінно / рухатись, вести” та простежується у цсл. застарілій формі *подражати*. Лексема *чистий* має синоніми *праведний, справедливий, справжній, правильний*. Сутність цих смислів в обох культурах зводиться до значення “скерувати, повертати, рухатись уперед”, яке реконструюється як одне зі значень і.-є. кореня **uer-* / **uel-*.

Зв'язок імен концептів ОЧИЩЕННЯ, КАЯТТЯ, НЕБАЙДУЖІСТЬ простежується у значенні “зрушити, повертати, гнути” – від пгерм. форм **ker-* / **k^wer-* (*abkehren* – “очистити”; *sich bekehren* – “покаятися”; *misericors* – “милосердний, покаяний”) та **tūh* (*tiohan* “повертати”, англ. *to turn* “convert / залучати; bend / гнути”) і **ziohan* (нім. *ziehen* “тягнути”). *Indifferent*, запозичене від лат. *fero*, походить від West Pr.-Germ. **ferro-* “віддалений”, з якого з'явилося англ. *far* “на відстані, дистанція”, а в нім. *fahren* “просуватись, їхати”. *Pure*, запозичене з фр. через лат. *purificus*, яке сягає і.-є. **pew*. В українській мові значення “рух” реконструюється у псл. формі **ruhъ* “не бути незворушним” (основного значення імені концепту НЕБАЙДУЖІСТЬ), яка є похідною формою від і.-є. коренів **reu-*, **rou*, **ru* “рити, рвати, рушити, проривати, звільнити, прочистити” і характерною також для значень імен концепту КАЯТТЯ в англійській та німецькій мовах: *ruth* “жаль”, *to repent / sich reuen* “каятися” та концепту ОЧИЩЕННЯ (у значеннях лексем *road, zerreißen* “прокладати дорогу, прочищати ліси, звільняти шлях”).

Закладений у лексемі *залучення* і.-є. корінь **leúk-*, одне зі значень якого “світити, дивитись, блищати” переплітається зі значенням “шукати (бажати), потребувати – знаходити, мати”, характерним для імен трьох тісно пов'язаних концептів: ПРОХАННЯ, ФОРМУВАННЯ СИЛИ та ПОДЯКА (пгерм. форма **aiskōjan* “просити” (*to ask*) споріднена з псл. формою **йьскати* “просити, шукати”, а пгерм. корінь **thank-* “вихвалити, величати, добре думати про, часто згадувати” (*thank / dank*) характерний і для слн. форми *дяка* “вдячний, бажання, ціль, намір”, запозиченої із нім. (від *denke* “думки”). Пгерм. форма **stranggaz* “нащадки однієї сім'ї” (*stark*) пов'язана з лексемою *string* “мотузка; міцно зв'язувати” (*strong*) та і.-є. коренем **si-* “сильно зв'язаний”, від якого з'явилося слн. слово *сила*.

6. Ціннісно-образну складову гіперконцепту ЗХВ реконструйовано шляхом аналізу двох видів текстів: інформативних та агітаційних, де його імена та імена вісьмох метафоричних концептів зазнали семантичного розвитку вбік набуття нових смислів – соціально зумовлених: ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ – “гідність людського життя”, НАСЛІДУВАННЯ – “бути лідером”, ФОРМУВАННЯ НЕБАЙДУЖОСТІ – “корисний, цілющий вплив на суспільство”, КАЯТТЯ – “сльози”, ОЧИЩЕННЯ – “чистий ентузіазм”, ПРОХАННЯ (ПРО ДОПОМОГУ) – “шукати відповідь”, ФОРМУВАННЯ СИЛИ – “партнерство”, ПОДЯКА – “обдумувати”. Метафоричний смисл ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ підпорядковує всі інші смисли і є домінантним у РЕЛІГІЙНОМУ ЧАСОПИСІ, КАЛЕНДАРНОМУ ПУТІВНИКУ, АГІТ-ПЛАКАТІ, АГІТ-ЛИСТІВЦІ й ЗОВНІШНІХ АГІТ-НАДПИСАХ. У германських мовах він асоціюється зі значенням “мати чіткий курс у житті”, а в українській – “вибирати / шанс / крок”, що походять від спільного архетипного значення “іти прямо / вперед пожитись / за живленням” (можливо, “полювати”).

Мотив НАСЛІДУВАННЯ актуалізований у текстах РПД (домінантний у БУКЛЕТІ МІЖНАРОДНОГО МОЛОДІЖНОГО РЕЛІГІЙНОГО ФЕСТИВАЛЮ, а також в АГІТ-ФЛАСЕРІ, АГІТ-БРОШУРІ та АГІТ-БУКЛЕТІ) через візуалізацію відомих послідовників Христа на основі і.-є. значення “іти (за)”, яке у двох германських мовах набуло додаткового значення “повний, наповнений” (асоціації зі шлунком), а в українській мові – “по чийхось слідах” (земля).

Сучасний образ НЕБАЙДУЖОСТІ відтворено у текстах РПД (домінує в БУКЛЕТІ ЗІБРАННЯ РЕЛІГІЙНОГО СИНОДУ – “не бути байдужим до обрання лідерів та безпосередньо до зібрань”, у КИШЕНЬКОВОМУ КАЛЕНДАРІ, особливо у слов’янській культурі, в АГІТ-БРОШУРІ та АГІТ-БУКЛЕТІ – “не бути байдужим до діяльності громади, організації і приєднатися до неї”) як “єднання один із одним” за допомогою мотиваторів “рухомий, корисний, сприятливий, цілющий вплив на кожного і суспільство разом у співпраці”, “почути, побачити, простягнути руку допомоги до [...]”.

Припускаємо, що первинна концептуальна ознака, відображена в поняттєвій (етимологічно-ядерній) страті цього концепту, була сформована на основі комплексу семних складників дохристиянської семантики “полювання” як спланованого колективного процесу: ‘не переносити себе з однієї сторони на іншу’, ‘не відвернутись / не відходити [від когось / чогось] у сторону’, ‘не змінювати напрям від [когось / чогось]’, ‘не переходити на іншу сторону, бо потрапиш у безвихідь (хащі), заблукаєш, пропадеш, загинеш’. Підсвідомий генетично збережений елемент метафоричного смислу КАЯТТЯ “відвернутися від / перейти на інший бік (у випадку небезпеки), змінити напрям” відображає архетипні значення, пов’язані з “полюванням та закличками-вигуками про можливу загрозу”. Проте, англо- та німецькомовні тексти АГІТ-БУКЛЕТУ-МОЛИТОВНИКА демонструють семантичний зсув у бік актуалізації значень “турботи, жалю, смутку, болю, плачу за тим, що веде до спокуси, до лукавого, стати лицем до провини – бачити її, пробачити”, а в україномовних текстах – “страху (сльози докору, кари / плати за гріховне, борг)”. Загалом смисл КАЯТТЯ виявляється як доміантний у ЗОВНІШНІХ АГІТ-НАДПИСАХ.

Метафоричний концепт ОЧИЩЕННЯ, який пов’язаний із первинним значенням “звільнити себе / очистити шлях у випадку небезпечного становища”, а також зі значенням “звільнити, визволити людину від / з (пастки)”, у ціннісно-образній страті набув релігійно-біблійного значення “вивести від спокуси та лукавого”. В англо- та німецькомовних текстах (в АГІТ-ЛИСТІВКАХ) він стереотипізований як “дар”, а в україномовних – як “любов, шана та самопожертва” і наближений до смислу концепту КАЯТТЯ (у ЗОВНІШНІХ АГІТ-НАДПИСАХ).

Оскільки єдиним способом вижити для індоевропейців було полювання (палиця і мотузка для луку та перевезення здобичі), збиральництво та рибальство, пошук поживи для зміцнення (щоб могли думати й відчувати), то припускаємо, що саме ці мотиви покладені в основу первісних значень поняттєвих (ядерно-етимологічних) страт концептів ПРОХАННЯ (“шукати”), ФОРМУВАННЯ СИЛИ (“міцно в’язати”) та ПОДЯКА (“добра думка, благодать, спасибі, пам’ятати”).

Сучасний відповідний стереотипний мотив в англо-, німецько- та україномовних текстах АГІТ-БУКЛЕТУ-МОЛИТОВНИКА зводиться до “пошуку Господа для зміцнення та Життя Вічного і постійної Йому вдячності”.

7. Якщо в інформативних текстах РПД стереотипізація метафоричних смислів відбувається з метою розкриття / уточнення земних життєвих кроків, необхідних для Життя Вічного, вербалізація та візуалізація яких репрезентована на титульній сторінці тексту, то в агітаційних текстах – адаптація / скорочення біблійного цитування використана для назви релігійної спільноти-посередника, а відповідна візуалізація слугує підсиленням смислового навантаження.

Одержані наукові результати дослідження підтвердили гіпотезу про те, що теолінгвістична матриця РПД має спектральну модель віялового типу, в якій унаочнено схеми семантичного розвитку імен гіперконцепту та метафоричних концептів – від первісної семантики до релігійно-біблійної і сучасно зумовленої, які актуалізують домінантні й факультативні смисли у текстах релігійно-інформативного та релігійно-агітаційного характеру. Запропонована модель реконструкції теолінгвістичної матриці РПД може бути екстрапольована для ідентифікації та подальшої інтерпретації інших типів і видів дискурсу.

Практичне значення одержаних результатів. Основні результати роботи можуть бути використані перекладачами у процесі їх професійної діяльності, у навчальному процесі при викладанні дисциплін: “Загальне мовознавство”, “Порівняльна типологія англійської / німецької та української мов”, “Лексикологія англійської / німецької мови”, “Історія англійської / німецької мови”, “Теорія та практика перекладу”, “Сучасна українська літературна мова” (розділ “Лексикологія”), “Історія української мови”, “Історична граматики української мови”, “Лінгвокраїнознавство”, “Теорія міжкультурної комунікації”, а також при укладанні перекладного словника релігійних термінів і понять. Лінгводидактичне застосування результатів роботи вбачаємо також у необхідності їхньої детальної апробації на лекційних і практичних заняттях із навчальної дисципліни “Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство”.

Апробація результатів дослідження. Ключові положення й результати дисертації висвітлювалися на *п'ятнадцятьох* міжнародних наукових конференціях в Україні та за кордоном: I Міжнародна наукова конференція “Людина. Комп'ютер. Комунікація” (28–30 травня 2013, м. Львів); XX Міжнародна науково-практична конференція “Научная дискуссия: вопросы филологии, искусствovedения и культурологии” (14 січня 2014, м. Москва, Російська Федерація); Міжнародна наукова конференція “Языковой дискурс в социальной практике” (4–5 квітня 2014, м. Твер, Російська Федерація); Наукові читання “Античний світ і сучасність”, присвячені 20-річчю відновлення спеціальності “Мова і література (класичні мови)” у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (10 квітня 2014, м. Київ); VIII Міжнародна наукова конференція “Man in the Space of Language” (15–16 травня 2014, м. Каунас, Литовська Республіка); VI Міжнародна наукова конференція “Русский язык в языковом и культурном пространстве Европы и мира: человек, сознание, коммуникация, интернет” (22 – 25 травня 2014, м. Левен, Королівство Бельгія); Міждисциплінарна наукова конференція “Harmony of Tradition and Modernity: Concept of the Sea in Language and Culture” (20–21 листопада

2014, м. Клайпеда, Литовська Республіка); Міжнародна науково-практична конференція “Philology and Linguistics in the Digital Age 2015” (29 березня 2015, м. Будапешт, Угорщина); Міжнародна науково-практична конференція “Україна і світ: діалог мов та культур” (1–3 квітня 2015, м. Київ); XII Міжнародна науково-практична конференція “Проблеми зіставної семантики” (17–18 вересня 2015, м. Київ); I Міжнародна науково-практична конференція “Мир язика – мир в язике” (29–30 жовтня 2015, м. Київ); Міжнародна наукова конференція “Science without boundaries – development in 21st century” (28 серпня 2016, м. Будапешт, Угорщина); Міжнародна науково-практична конференція “Cognitive Linguistics in Wroclaw” (3–4 грудня 2016, м. Вроцлав, Республіка Польща); Міжнародна науково-практична конференція “Philology and Linguistics in the Digital Age – FiLiDA” (26 березня 2017, м. Будапешт, Угорщина); III Міжнародна науково-практична конференція “Україна і світ: діалог мов та культур” (29–31 березня 2017, м. Київ).

Публікації. Основні результати дослідження викладено у *тридцяти п'яти* публікаціях, серед яких: 1 монографія, обсягом 26,90 др. арк., розділ у колективній монографії, обсягом 1 др. арк., 1 стаття (у співавторстві), що індексується в наукометричній базі даних SCOPUS, *сімнадцять* статей, надрукованих у наукових фахових виданнях України, *чотири* статті – в періодичних виданнях інших держав, *чотири* статті – в наукових міжнародних та українських виданнях та тезах доповідей *сімох* наукових конференцій.

Особистий внесок здобувача. У наукових працях, опублікованих у співавторстві (номери 24, 28 за списком публікацій), автору належать такі здобутки:

- аналіз поняття іншомовної компетенції як здатності людини до вивчення, сприйняття і розуміння чужої культури та її традицій;
- сформульований висновок про те, що феномен реконструкції у класичній лінгвокомпаративістиці розуміли вузько й пов'язували винятково з методичними процедурами відновлення прамовних станів.

Обсяг і структура роботи. Дисертація, подана у вигляді опублікованої монографії, складається з анотацій (українською та англійською мовами), списку опублікованих праць автора за темою дисертації, переліку умовних скорочень, переліку скорочення ремарок, переліку скорочення назв мов, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури (542 позиції, з яких 210 – іноземними мовами), списку лексикографічних джерел (57 позицій), списку джерел ілюстративного матеріалу (74 позиції) та додатків (8 таблиць-матриць). Загальний обсяг монографії – 400 сторінок, обсяг основного тексту – 337 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету, визначено його завдання, об'єкт і предмет, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, сформульовано положення, які винесено на захист, схарактеризовано методи дослідження, представлено джерельну базу та фактичний матеріал дисертації, поданої у вигляді опублікованої монографії, указано форми апробації та обсяг і структуру роботи.

Перший розділ “Теолінгвістичні засади вивчення матричної реконструкції релігійно-популярного дискурсу” містить формулювання основних теоретичних положень роботи для вивчення поняття “реконструкція” на різних етапах розвитку лінгвокомпаративістики: від класичного етапу компаративно-індоєвропейського (О.Х. Востоков, В. фон Гумбольдт, Р.Х. Раск, Ф. Ворр, J. Grimm, A. Schleicher та ін.) до сучасного – когнітивно зорієнтованого (Л.П. Дронова, А.В. Корольова, Л.Л. Славова, О.В. Тищенко, Ю.С. Степанов, М.О. Шутова, О.Л. Березович та ін.), які дали змогу розкрити філософські основи релігії як віровчення та віросповідання (релігійного дискурсу як об’єкта міждисциплінарних студій та нової науки – теолінгвістики). Такий підхід сприяв розгляду феномена *реконструкції* не лише у вузькому розумінні як методичного шляху до відновлення прамовних станів різної хронологічної давнини (Р.В. Болдирев, Ж.Ж. Варбот, В.А. Дибо, А.Ф. Журавльов, В’яч.Вс. Іванов, О.С. Мельничук, О. Семереньї, В.М. Топоров, О.М. Трубачов, Ё. Benveniste, A. Meillet, J. Vendryes та ін.), а у значно ширшому – як теоретико-методологічну доктрину, пов’язану з аналізом процесів, механізмів та етапів відтворення (О.М. Коломієць) людських релігійних знань складного формату – когнітивно-матричного (М.М. Болдирев).

У сучасній компаративно-когнітивно-дискурсивній лінгвістиці продовжує точитися дискусія навколо еволюції поняття *лінгвістична реконструкція*, яка умовно відбувалася в чотири етапи: на *першому етапі* (О.Х. Востоков, В. фон Гумбольдт, Р.Х. Раск, Ф. Ворр, J. Grimm та ін.) її розглядали як методичний алгоритм, що “надавав змогу пояснювати послідовні трансформації часткових підсистем (переважно фонологічної і фонетичної) індоєвропейської прамови” (Е.А. Макаєв); *другий* (К. Brugman, A. Leskien, H. Paul, A. Schleicher, F. Schlegel) – змістив акценти учених від реконструкції фонологічних закономірностей у споріднених мовах через морфологічні форми (побудову моделей коренеслова, префіксів, суфіксів, детермінативів, часових формантів в індоєвропейській дієслівній системі тощо) до семантичної реконструкції слова, під якою О.М. Трубачов “розумів його значення, яке є єдиним і неподільним”, зберігаючи основні завдання структуралістів щодо системного вивчення акцентної організації слова, його об’єму та меж, поняттєвого змісту і входження в те чи інше семантичне поле (Т.В. Гамкрелідзе, В’яч.Вс. Іванов, А. Мейє та ін.); *третій етап* (О.О. Шахматов, K. Jackson, K. Menges, I. Williams та ін.) уже ставив нові завдання: від реконструкції слів до відтворення канонічних та історичних текстів; *четвертий етап – сучасний* – пов’язаний зі спробами реконструювати когнітивні механізми організації як окремих структур етносвідомості (індивідуальної чи колективної), що опосередковують упорядкування знань про об’єкти дійсності (О.Л. Березович, С.М. Толстая, О.В. Тищенко, М.О. Шутова, Ч. Цзінтао та ін.), інтенції мовця з його прагматичними намірами (А.М. Баранов, Г.Г. Почепцов та ін.), структури смислів із первинними знаковими системами й образами (В.Я. Пропп та ін.), так і складніших утворень на зразок мовних і концептуальних картин світу та їх фрагментів, ключовим з яких є релігійний фрагмент, що відображає духовно-моральну й соціальну культуру нащадків індоєвропейців з їхнім світоглядом і витлумачується останнім часом як *релігійний дискурс*.

Під *релігійним дискурсом* розуміємо особливий тип інституційного дискурсу (В.І. Карасик, І.В. Богачевська), який обслуговує специфічну сферу комунікації, пов'язану з релігійними уявленнями людей і в основу якого покладено трансляцію життєво важливих для людини і суспільства етичних смислів. Цей дискурс регламентований історичними і соціокультурними кодами / традиціями, смислоутворюваною і смисловідтворюваною діяльністю, спрямованою на формування, передавання та зміну догматичного мислення, сакрального світосприйняття / світовідчуття й містичного досвіду (Є.О. Кожем'якін).

Одним із видів релігійного дискурсу є РПД (Ю.В. Очередько), загальними критеріями ідентифікації якого є 1) мета, 2) учасники дискурсивної взаємодії, 3) соціально-ситуативний екстралінгвістичний фактор, 4) модус протиставлення усного РПД письмовому, 5) нормативний екстралінгвістичний фактор, 6) релігійно-популярні мовні стратегії, які є визначальними для всіх його текстів – як *релігійно-інформативного*, так і *релігійно-агітаційного характеру*. **Інваріантні параметри** – це зміст провідної інтенції і система дискурсивних формацій (соціальні практики), що дають змогу диференціювати тексти релігійно-агітаційного й релігійно-інформативного характеру. **Варіантні параметри** безпосередньо актуалізуються в кожному окремому різновиді текстів РПД (Табл. 1).

Таблиця 1

Інваріантно-варіантні параметри текстів РПД

Інваріантні параметри текстів РПД			
інформативного характеру		агітаційного характеру	
Зміст провідної інтенції			
№	НАРАЦІЯ:	№	ЗАКЛИК:
1.	Релігійний часопис	1.	Агіт-лист
2.	Тексти структурно клішованих календарних релігійних путівників	2.	Агіт-плакат
3.	Буклет міжнародного релігійного фестивалю	3.	Агіт-брошура
4.	Буклет зібрання Релігійного Синоду	4.	Агіт-буклет
		5.	Агіт-листітка
		6.	Агіт-флаєр
		7.	Кишеньковий календар
		8.	Зовнішні агіт-надписи
		9.	Агіт-буклет-молитовник
Система дискурсивних формацій (соціальні практики)			
а)	релігійно-просвітницька соціальна діяльність;	а)	релігійно-агітаційна соціальна діяльність
б)	релігійно-мотивована соціальна діяльність	б)	релігійно-благодійна діяльність
		в)	релігійно-підтримуюча
№	Варіантні параметри текстів РПД		
1.	Релігійно-популярні мовні тактики		
2.	Концепція контексту (конситуації)		
3.	Подія (зумовлює тему, місце, час)		
4.	Концепція посередника		
5.	Сфера комунікації		
6.	Риторичний вимір (красномовство)		
7.	Зміна комунікативних ролей (розмовляємо – чуємо – розуміємо / пізнаємо)		
8.	Спосіб популяризації		
9.	Режим спілкування		

Така дискурсивна композиція РПД свідчить про те, що це утворення має когнітивно-матричний формат (Т.М. Аносова, В.Г. Куликов, І.Г. Серова, R.W. Langacker та ін.), де кожна мовна одиниця випромінює всі закладені в її семантичній структурі потенційні смисли.

Когнітивна матриця включає впорядкований набір компонентів, які відкривають доступ до концептуальних сфер різного ступеня складності, що є своєрідними *когнітивними контекстами* осмислення мовних одиниць, які репрезентують “знання матричного формату” (М.М. Болдирев). Відповідно до основних ідей когнітивної лінгвістики значення слів у системі мови співвідносяться з певними когнітивними контекстами – когнітивними структурами, або блоками знання, які стоять за цими значеннями і забезпечують їхнє розуміння (М.М. Болдирев, Є.В. Бондаренко, Р.В. Ленекер, У. Матурана, Т.В. Радзівська, Л.Л. Славова, Ж. Фоконьє та ін.). У роботі поняття *когнітивної матриці* є оптимальним терміном для позначення специфічного формату знання – багатоаспектного, яким є РПД, оскільки такі знання не можуть бути описані за допомогою традиційних методів. Оскільки РПД є об’єктом теолінгвістики, то його матрична модель буде називатися *теолінгвістичною*. Когнітивний контекст теолінгвістичної матриці РПД передбачає осмислення значення мовних одиниць цього дискурсу у зв’язку з різними концептуальними сферами їхньої актуалізації – у даному разі – дохристиянською, релігійно-біблійною та соціально-культурною, які зумовлюють побудову матриці за принципом ядро – периферія (В.В. Алпатов).

Ядром теолінгвістичної матриці РПД, яке пов’язане з дохристиянською сферою, є архетипні реконструйовані значення назв гіперконцепту ЗХВ та назв метафоричних концептів – його складників, а периферією – когнітивні контексти як різні аспекти біблійно-релігійного знання, що формувалося під впливом християнства і соціально-культурних факторів, які у структурі матриці утворюють набір відповідних її компонентів. Компоненти матриці надають можливість осмислити її ядро, які, за оптичною аналогією, можна порівнювати з веселкою, з віялом або з вікнами різного кольору, профілю тощо і через які буде випромінюватися одне й те ж ядро (в даному разі значення і.-є. коренів **uer-* / **uel-* 1) “повертати, крутити”, 2) “гнути”, 3) “опікуватись, скеровувати, рухатись уперед”, 4) “єднати, з’єднувати, сполучати”, реконструйовані для імен гіперконцепту ЗХВ та імен метафоричних концептів), хоча і в абсолютно різних несподіваних трансформаціях. Такий погляд узгоджується з ідеями М.І. Толстого про те, що “інтерпретація окремого елемента культури повинна здійснюватися шляхом аналізу способів мотивації його назви, тобто імені”. А концепт у даному разі є елементом культури – ментальним поняттям (О.Л. Березович).

Теолінгвістична матриця РПД має спектральну модель віялового типу, в якій унаочнено випромінювання сукупності всіх значень імен гіперконцепту ЗХВ та 8-х метафоричних концептів: від первісної семантики (дохристиянської) до релігійно-біблійної, що розгортають як віяло домінантні й факультативні смисли (компоненти матриці) у текстах релігійно-інформативного й релігійно-агітаційного характеру. Оптичне випромінювання показує, як релігійна мова здійснює дискретизацію смислу концепту за допомогою різноманітних значень його вербалізаторів (Схема 1).

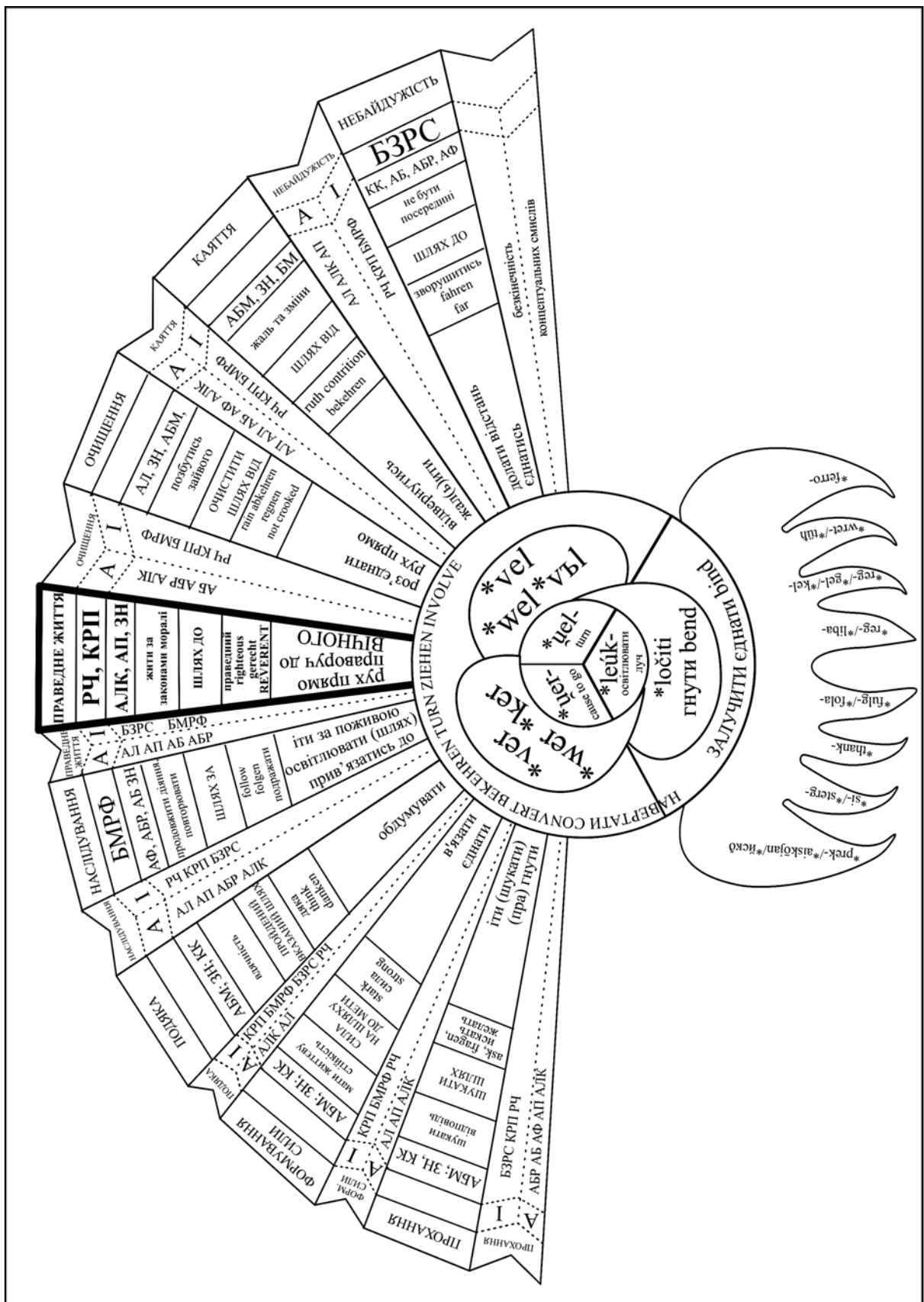

Схема 1. Модель теолінгвістичної матриці РПД

Матрична реконструкція РПД, в основу якого покладено популяризацію релігійного вчення серед соціальних груп для залучення до християнської віри шляхом формування багатоаспектного релігійного знання та здійснення релігійного впливу не маніпуляцією, а переконанням – шляхом адаптації / спрощення релігійної біблійної інформації, передбачає відтворення глибинних (архетипно-стереотипних) смислів релігійних текстів, що популяризуються, та метафоричних механізмів їх актуалізації під час сприйняття (як дискурсивних утворень) через розщеплення семантичної структури лексики, що виражає ці смисли.

У другому розділі “**Методологія компаративно-когнітивного виконання матричної реконструкції релігійно-популярного дискурсу**” представлено еволюцію методик виконання процедури реконструкції у лінгвокомпаративістиці, схарактеризовано методи конструювання матриць на основі процедури когнітивно-семантичної реконструкції, розроблено дві процедурні стадії реконструкції теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу.

Методологія виконання реконструкції у класичній лінгвокомпаративістиці і сучасній когнітивно-зорієнтованій удосконалювалась на кожному етапі її апробації – від первісної формалізованої процедури відновлення коренеслова (етимона-архетипу) до різних процедурних методик аналізу значення слів для встановлення діяхронічних зв'язків між ними (Л.П. Дронова). Еволюційним поворотом в її апробації став комплекс операційних процедур, розроблених у нових працях (М.Ф. Алефіренко, О.Л. Березович, О.Б. Бесолова, О.Є. Кібрик, Л.Л. Славова, О.В. Тищенко, С.М. Толстая, М.І. Толстой, М.О. Шутова, Ч. Цзінтао, К.Б. Яковенко, E. Sweetser та ін.) й удосконалених у цій дисертації, які виконувалися у дві стадії.

Розроблена у роботі методологія аналізу діяхронічної семантики імен гіперконцепту ЗХВ та імен його концептів спирається на здобутки когнітивно-дискурсивної парадигми (М.Ф. Алефіренко, Т.В. Радзівська та ін.), яка зорієнтована на реконструкцію “механізмів метафоричного світомоделювання, на інтерпретацію просторової, силодинамічної та інших образотворчих систем у мові. І тому діяхронічний аспект представлення мовної форми, історична реконструкція – це те, що поєднує когнітивно-орієнтовану методологію з лінгвокомпаративістикою, методики якої верифікувалися не одне століття” (Л.П. Дронова).

Виходячи з цього методика *когнітивної лінгвокомпаративістики* передбачає комплексний аналіз етимона (реконструйованої праформи в різних етимологічних джерелах), що є первісним зображенням на дисплеї процесу когнітивно-дискурсивного породження слова; мисленнєво-мовленнєвим утворенням, в якому закладено подальші механізми формування концептів у свідомості людини (М.Ф. Алефіренко, О.Є. Кібрик та ін.). У цьому разі аналіз семантичної структури слова здійснюється на базі співвіднесення конкретного компонента значення лексеми з його наявністю в етимоні, з установленням відношень між фонетико-морфологічними елементами етимона та його сучасними рефlekсами.

Методичні принципи нової процедури полягають 1) у виявленні ідентичної форми кореня, який слугує когнітивною базою для семантичного розширення лексем, та 2) в подальшій послідовній реконструкції попередньо-концептуальної схеми, що показує механізми структурування концептуального простору етимологічного шару концепту.

Процедурні прийоми класичної та когнітивно-лінгвокомпаративної реконструкції переплітаються на різних етапах аналізу РПД, які об'єднані в роботі у дві методичні стадії.

На першій стадії методом *стратифікаційної вибірки* укладено реєстр фактичного матеріалу – тексти РПД та здійснено їхню таксономію на основі *принципу холізму* (Дж. С. Холдейн, І.Т. Касавін, Р.В. Ленекер, О.Л. Нікіфоров та ін.), тобто інваріантно-варіантних параметрів їхньої організації.

Когнітивно-лінгвокомпаративну реконструкцію текстів РПД здійснено шляхом аналізу когнітивних структур кожного з текстів – біблійних цитат – особливих християнських прототекстів з властивою їм специфічною мовою, які під впливом історичних, культурних, соціальних факторів набули нових контекстуальних смислів, відображених у релігійній свідомості вірян – носіїв англійської, німецької та української мов. Багатоаспектність християнського знання зумовило залучення до аналізу окремих фрагментів місіонерського, проповідницького та пророчого видів релігійного типу дискурсу, що є суміжними утвореннями до релігійно-популярного дискурсу. На цій стадії було залучено елементи *дискурс-аналізу*, зокрема виконано *реконструкцію індивідуальної авторської інтенції* (творця кожного окремого тексту) шляхом виконання “процедури передбачення” – декодування задуму творців тексту з метою відтворення релігійного моменту в реципієнта та залучення його стати учасником РПД.

Друга методична стадія складалася з 2-х етапів. На першому етапі було здійснено реконструкцію когнітивних контекстів теолінгвістичної матриці РПД: глибинних (архетипно-стереотипних) смислів популяризованих релігійно-інформативних та релігійно-агітаційних текстів шляхом відтворення комплексу фактів (історичних, мовних, ментальних), які вплинули на формування первинних релігійних смислів (ще дохристиянських) у свідомості (архетип у генетичному код) носіїв досліджуваних мов та згодом сприяли їхньому вираженню у словах, які зазнали розвитку значення убік набуття вже християнської релігійної семантики в їх семантичній структурі. Для цього було відновлено діахронічні семантичні зв'язки між семантичними комплексами, що утворюють ядро кожного з текстів релігійно-популярного дискурсу і є способом побудови його смисло-мотиву.

За допомогою *семантико-когнітивного методу* було ідентифіковано концептуальний смисл кожного з текстів РПД, яким є гіперконцепт “ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ”, закодований у біблійній цитаті й актуалізований через механізми метафоризації широкоформатного РЕЛІГІЙНО-БІБЛІЙНОГО ЗНАННЯ, представленого вісьмома метафоричними концептами.

Метод *діахронічної інтерпретації етимона першого ступеня* (С.А. Старостін) дав змогу виявити архетипне ядро гіперконцепту ЗХВ – його імен та імен метафоричних концептів в англійській, німецькій та українській мовах (шляхом коментарів етимологічних версій уже реконструйованих індоевропейських і прамовних (прагерманських і праслов'янських) етимонів або інших шляхів їхнього походження (запозичення тощо). Ця процедура спиралася на аналіз виконаних етимологами *прийомів внутрішньої і зовнішньої реконструкції* (складових порівняльно-історичного методу) і представлених у різних етимологічних джерелах (наведених у джерельній базі).

Структурний метод з його методиками: *компонентним аналізом* і *дистрибутивним* – сприяв упорядкуванню семних складників релігійно-біблійних значень імен гіперконцепту ЗХВ і метафоричних концептів та їх сполучуваних властивостей в англійській, німецькій та українській мовах з подальшою фіксацією у теолінгвістичній матриці.

На другому етапі цієї стадії за підтримки *трансформаційного аналізу* було реконструйовано схеми функціонального перенавантаження біблійних цитат в інформативних та агітаційних текстах, які сформували ціннісно-образний шар гіперконцепту ЗХВ, та механізми їхнього відображення у релігійній свідомості носіїв англійської, німецької та української мов. За допомогою *контекстуально-інтерпретаційного методу* вдалося реконструювати домінантні й факультативні біблійні смисли базового гіперконцепту ЗХВ та його метафоричних концептів у текстах релігійно-інформативного та релігійно-агітаційного характеру й унаочнити їх у стереотипній субмоделі теолінгвістичної матриці.

Усі етапи супроводжував *зіставно-типологічний метод*. За *tertium comparationis* у роботі обрано 1) конфігурацію значень мовних одиниць, що формують концептуальне ядро теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу в англійській, німецькій та українській мовах; 2) схеми набуття цими одиницями християнсько-біблійних і соціально зумовлених смислів; 3) механізми їх трансформації у текстах релігійно-популярного дискурсу трьох мов.

Здобуті результати представлено у вигляді матриці віялового типу, яка унаочнює еволюційний процес проникнення християнства в англо-, німецько- та україномовну культури, його вплив на життєві переконання суспільства, формування менталітету та способи бачення світу в певний період (знайдено ключ для прочитання інформативного коду теолінгвістичної матриці РПД).

У третьому розділі **“Реконструкція архетипної матриці гіперконцепту “ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ” в англійській, німецькій та українській мовах”** відновлено процес формування у нащадків індоєвропейців релігійно-християнського мислення на прикладі аналізу еволюції семантики імен гіперконцептів INVOLVE (CONVERT / TURN TO), HERANZIEHEN (SICH BEKENNEN ZU), ЗАЛУЧАТИ (НАВЕРНУТИ) (від дохристиянського до релігійно-біблійного та сучасного, зафіксованого у тлумачних словниках) та його варіантних метафоричних концептів.

Архетипне ядро ТЛМ сформоване 4-ма тотожними значеннями і.-є. коренів **uer-* / **uel-* 1) “повертати, крутити”, 2) “гнути”, 3) “рухатись уперед, тягти / привезти, опікуватись, скеровувати”, 4) “(з)’єднувати, сполучати, прагнути; мотати, стягувати, тягнути, в’язати”, які набули семантичного розвитку як компоненти значень імен 8-х вищевказаних метафоричних концептів, базовим з яких є концепт RIGHTEOUS LIFE / GERECHT LEBEN / ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ. Домінантною ознакою концепту RIGHTEOUS LIFE / GERECHT LEBEN / ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ є “дотримання моральних правил”, яка розвинулася шляхом поєднання 4-х значень і.-є. коренів **uer-* / **uel-*, проте із явною актуалізацією 3) значення “опікуватись, скеровувати, рухатись уперед”, що накладається на значення і.-є. кореня **reg-* “рухати(сь) / везти / тягти / штовхати вперед / прямо / направо” та “рух прямо” і псл. форми *prāvъ зі значенням “рухати; прямо / праворуч”.

У санскриті *raj-* “цар, лідер, той, що веде, правитель” перехрещується з релігійно-біблійним мотивом Царства Небесного та Царя-Спасителя. Перше значення і.-є. **uer-* / **uel-* 1) “повертати, крутити” закладено у значенні імен концепту LIFE / LEBEN / ЖИТТЯ, які на дохристиянському етапі символізували “з’єднаний рух / кроки / етапи по колу” – вічність/континуум. Про це свідчать значення пгерм. кореня **liba* “жити, континуум, вічність” та псл. **zivot* “утроба, те, що дає життя”, похідною від якого стала лексема *живець* (“джерело, родючість”) – основа для концептуалізації метафоричного смислу ЖИТТЯ ВІЧНЕ.

Метафоричний концепт ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ демонструє зв’язок із метафоричними концептами ОЧИЩЕННЯ та НАСЛІДУВАННЯ ХРИСТА, який обґрунтовуємо семантичним наближенням їх імен на архетипному рівні докола 3) значення і.-є. кореня **uer-* / **uel-*: “опікуватись, скеровувати, рухатись уперед” і 2) значення “гнути”. Перехресні зв’язки із концептами PURIFICATION / DIE REINIGUNG / ОЧИЩЕННЯ вбачаємо у значенні і.-є. кореня **reg-* “рух прямо”, яке накладається на “очисну функцію дощу як прямого руху”, втіленого у лексемах *rain* / *regnen* (семантично наближених до ОЧИЩЕННЯ) та *pure* (“чистий”), синоніма до лексеми *clean*, що сягає і.-є. **gel-* / **kel-* “світло / те, що вказує шлях”. Метафоричний концепт FOLLOW JESUS CHRIST / JESUS CHRIST NACHFOLGEN / НАСЛІДУВАННЯ ІСУСА ХРИСТА актуалізує, передусім, значення 3) “опікуватись, скеровувати, рухатись уперед” у лексемах *follow* / *folgen* – пгерм. форма **fola-* “сповнений / наповнений чимось” та пгерм. частки **gan* “іти”, передаючи смисл полювання “іти наповнити шлунок, поживитись” (підтвердженням є семантично наближені слова *to hunt* / *verfolgen* та *throw back*) або пгерм. **fulg-* “освітлювати (шлях)” із похідними *fulgent*, *effulge* (релігійно-біблійний мотив зорі, що вказувала шлях до Бога, а також Христа-поводиря). Схоже значення має стсл. *подражати* “подорож” (згодом “уподібнюватись / наслідувати”), яке, окрім значення “руху вперед за кимось”, співвідноситься через значення “прив’язатися до когось” із псл. “єднати, в’язати” (*залучати*, від стсл. *лучити* “цілити, єднати”), що сягає 4) значення і.-є. кореня **uer-* / **uel-* “єднати, з’єднувати, сполучати”.

Взаємозв’язок метафоричного концепту ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ та метафоричних концептів BEING NOT INDIFFERENT / NICHT GLEICHGÜLTIG SEIN / БУТИ НЕБАЙДУЖИМ простежується докола того ж 3) значення і.-є. кореня **uer-* / **uel-* “рухатись уперед, прямо”, оскільки лексема *indifferent* походить від пгерм. **ferro-* “віддалений” (англ. *far* “на відстані, дистанція” та нім. *fahren* “їхати”), що припускає прояв мотиву “наблизитись до когось та простягнути руку допомоги”. Лексема *gleichgültig* та її снім. варіант *gülte* “рівний без шороховатості”, як і стсл. *не байде* “неоднаково”, перехрещуються з сучасним значенням нім. *beide* “обидвоє” (“разом, єдність”).

Перетин значень імен метафоричних концептів REPENT / DIE RUE / КАЯТТЯ із концептом ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ простежується докола 1) значення і.-є. кореня **uer-* / **uel-* “повертати, крутити”, оскільки *repent* сягає і.-є. **wret-* “повернутись” та **peh-* “зробити боляче”, а нім. *die Rue* походить від англійської лексеми *ruth* “милосердя, жаль, співчуття, смуток”.

Лексема *каятись* походить від псл. форми *kajati – “дорікати, картати, карати, відплачувати” (від займенника *ка* – “як ти це міг зробити”, “відвернись від”), що співвідноситься із первинним смислом одного зі значень гіперконцепту ЗХВ – “поворот”, закладеного в і.-є. корені **цег-*.

Метафоричний концепт REQUEST/ TO ASK / BITTEN / ПРОХАННЯ та концепт ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ дотичні у двох значеннях і.-є. кореня **цег-/ *цел-*): 3) “рухатись уперед” (шукати), оскільки посередником між пгерм. та псл. первісним уявленням відповідного варіантного смислу є дінд. форма *icchāti* “seek” / “шукати”, що співвідноситься із пгерм. формою *aiskōjan “просити” (оскільки запоз. з фр. *requester* – це “просити знову”), яка збереглася в поетичній німецькій мові як *heischen* “просити”, а також псл. *йьскати, *йскѡ; укр. “бажати”; походження лексеми *bitten* (через значення слова *beten*) відсилає до і.-є. кореня **прек-*, **перк-* (лексеми *fragen*), що також має значення “шукати (прихильність), просити” (наближене до *to ask*, а також *to follow*, *to hunt / verfolgen*). Стсл. вислів *бгиму чолом* (від *бгати чолом*, яке є похідним від і.-є.**bheugh-* “гнути”) містить 2) значення і.-є. **цег-/ *цел-* “гнути”. Етимологічні версії показують злиття відповідного концепту із концептом СИЛА, оскільки значення “просити” є скороченням фрази “просити дати сили” (закладено у семантиці слов’янських мов: псл. *modliti < **mold(l)* / *млѣть* “лишатись сили; молити”).

Безпосередній зв’язок метафоричного концепту ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ з концептами STRENGTH / DIE STÄRKE / СИЛА наявний у значеннях, характерних для пгерм. форми *stranggaz – (і.-є.**sterg-*) “міцно затягнутий; туго зв’язаний” та (за іншими джерелами) і.-є. **si-* “стягувати, зв’язати” (похідне нім. *Seil* “шнур”), що заклало первинну мотивацію у слов’янських мовах для утворення сучасного значення лексеми *сила* через значення і.-є. кореня **цег-* / **цел-* “єднати, з’єднувати, сполучати”, з можливою первинною концептуальною ознакою “об’єднання в полюванні, щоб вижити”.

Імена метафоричного концепту GRATITUDE (THANK) / BEDANK / ПОХВАЛА мають пгерм. походження: корінь **thank-* мав значення “думка”, яке поступово трансформувалося у значення “прихильна/доброзичлива думка, що часто / знову / щоразу повторюється”, і заклавав мотиваційну основу для значення “благо, добро та ін.” (наявні у лексеми *залучати*), що було запозичено у слов’янські мови через польську та німецьку мови із відповідним смислом: зокрема рос. *благодаря* “дарувати добро, ласку, милість, хвала” (похідні *благодать*, *милість*, *милосердя*, (*про*) *славити*, *похвала*, *спасибі* “спаси Боже”), а також *вітати* (“життя / жити”). Відповідно зв’язок із концептом ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ простежується через значення і.-є. кореня **цег-* / **цел-* 1) “повертати, крутити” (оскільки семантично наближене до *to turn over in mind*), 4) “сполучати, прагнути” (оскільки семантично наближене до *good will*) та 2) “гнути” (згин, нахил голови на знак вдячності).

Трансформацію дохристиянської сфери гіперконцепту ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ, домінантою якого є метафоричний концепт ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ як ШЛЯХ до ВІЧНОСТІ, супроводжує подальший семантичний зсув архетипних значень імен цього концепту та інших концептів убік набуття експліцитно вираженого релігійно-біблійного значення.

**Семантичний зсув архетипних значень
імен метафоричних концептів убік набуття біблійних смислів**

№ з/п	Первісна обективіація гіперконцепту ЗХВ	Імена метафоричних концептів	Англо-, німецько-, україномовне біблійне цитування
1.	ПРЯМИЙ ШЛЯХ ДО [вічного]	RIGHTEOUS LIFE / GERECHT LEBEN / ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ	англ. <i>return onto</i> нім. <i>ausziehen ... wiederziehen</i> укр. <i>вийди з ... вертайся / прямуй до</i>
2.	ШЛЯХ (СЛІД) ЗА [кимось]	FOLLOW / FOLGEN / НАСЛІДУВАННЯ	англ. <i>to turn to</i> нім. <i>sich wenden an</i> укр. <i>обернутись за</i>
3.	ШЛЯХ ДО [нужденного]	BEING NOT INDIFFERENT / NICHT INDIFFERENT SEIN / НЕБАЙДУЖІСТЬ	англ. <i>not to turn from smb. ... to turn to / to return to smb.</i> нім. <i>sich an jemanden wenden</i> укр. <i>не відвертатися від ... (на)вернутись до</i>
4.	ШЛЯХ ВІД [злого, поганого, гріховного]	REPENTANCE / REUE / КАЯТТЯ	англ. <i>to turn away fom smb. (sin) / to turn back</i> нім. <i>wenden von jm. (die Sünde)</i> укр. <i>відвернеться від (гріх)</i>
5.	ЗВІЛЬНИ ШЛЯХ	PURIFICATION / DIE REINIGUNG / ОЧИЩЕННЯ	англ. <i>(the way) to be cleansed from</i> нім. <i>(Weg) reinigen/ abkehren</i> укр. <i>очистити (шлях)</i>
6.	ЗНАЙТИ ШЛЯХ	ASK / FRAGEN / ПРОСИТИ	англ. <i>seek ... where (заст. whither) to go?</i> нім. <i>suchen ... wohin gehen?</i> укр. <i>шукати ... куди їти?</i>
7.	НА ШЛЯХУ ДО МЕТИ	STRENGTH / STÄRKE / СИЛА	англ. <i>to renew strength ... to (run) walk and not to faint</i> нім. <i>immer wieder neue Kraft bekommen ...</i> укр. <i>відновити силу</i>
8.	ПОДЯКА ЗА ПРОЙДЕНИЙ / ВКАЗАНИЙ ШЛЯХ	THANKFULNESS / DANKBARKEIT / ВДЯЧНІСТЬ	англ. <i>thanksgiving present your requests (to God)</i> нім. <i>mit allem Gebet und Flehen mit Danksagung</i> укр. <i>молитвою й проханням із подякою</i>

Від релігійно-біблійного значення відбувається зсув до сучасного, зафіксованого у різних лексикографічних джерелах, а також актуалізації / фіксації архетипно-стереотипного взаємозв'язку усіх метафоричних смислів в англо-, німецько- та україномовних текстах РПД (ціннісно-образних периферійних смислових страт) та встановлення їх смислової домінантності / факультативності.

У четвертому розділі “Реконструкція стереотипної матриці гіперконцепту “ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ” в англо-, німецько- та україномовних текстах РПД” реконструйовано релігійно-ціннісну складову цього гіперконцепту шляхом аналізу двох видів текстів РПД, де імена гіперконцепту зазнали семантичного розвитку вбік розширення біблійних смислів до соціально-зумовлених:

I. **Релігійно-інформативних**: 1) Релігійні часописи / Religious Magazines / Religiöse Zeitungen und Zeitschriften, 2) Тексти структурно клішованих календарних релігійних путівників / Religious Calendar Guides / Der Religiöse Führungskalender (Biblischer Jahresbegleiter): а) Відривний релігійний календар / Religious Tear-Off Calendar / Der Religiöse Abreißkalender; б) Книга для духовного читання / Breviary / Andachtsbuch; в) Біблійні обітниці (щодня або 365) / Daily Bible Promises (та адаптована сучасна версія iPhone Bible Promises For Every Day)/ Biblische Verheißungen für jeden Tag; г) Біблійні задуми (щодня) / Daily Planner / Der Biblische Planer; д) Короткі біблійні роздуми (щодня) / Devotionals / Biblische Devotionalien; е) Глибокі біблійні роздуми (щодня) / Meditations / Biblische Meditationen; 3) Буклети міжнародного релігійного фестивалю / Internationales Religious Festival Booklet/ Religiöse Internationales-Festival-Booklet; 4) Буклети зібрання Релігійного Синоду / Religious Synod Meeting Booklet / Religiöse Synode-Besprechung-Broschüre.

II. **Релігійно-агітаційних** 5) Агіт-лист / Prop-Leaf / das Prop-Blatt; 6) Агіт-плакат / Prop-Poster/ das Prop-Plakat; 7) Агіт-брошури / Prop-Brochure / die Prop-Broschüre; 8) Агіт-буклети / Prop-Booklet / Prop-Pamphlet / das Prop-Heftchen; 9) Агіт-листівки / Prop-Leaflet / Fold-Out Leaflet / das Prop-Blättchen; 10) Агіт-флаєри / Prop-Flyer / das Prop-Flugblatt; 11) Кишеньковий календар / Pocket Calendar / der Prop-Taschenkalender; 12) Зовнішні агіт-надписи (білборд, лайтбокс, банер) / Outside Prop-Text (billboard, lightbox, banner) / Äußere Inschrift (das Anschlagbrett / die Lightbox / das Banner); 13) Агіт-буклет-молитовник / Prop-Prayer-Booklet/ das Prop-Blättchen-Gebetbuch.

Логічно довершений смисл інформативного типу тексту РПД імпліцитно стимулює адресата / реципієнта до внутрішніх роздумів над власним життям (**без посередництва**), тоді як тексти агітаційного характеру використовують ті ж лексичні елементи у реченнях із відкритою кінцівкою або риторичним запитанням (нім. *Lebst du entsprechend?*), щоб спонукати адресата звернутися до організації, церковної спільноти тощо, до якої необхідно приєднатися, щоб пізнати Біблію (**через посередництво**), наприклад, англ. *This is the Way*, нім. *Ihr Weg zu uns ... Herzlich Willkommen, Gib deinem Leben Richtung*, укр. *П'ять кроків до здобуття духовної перемоги в Україні*, або емфатичні категоричні твердження, що змушують все ж таки адресата зацікавитись ідеологією певної конфесії: англ. *A common path for church and homes*, нім. *Nach unseren Überzeugungen leben*, укр. *Смиреномудріє – це жити в правді*.

В інформативних текстах РЕЛІГІЙНОГО ЧАСОПISУ смисл ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ домінує, а семантичний зсув значень імен інших концептів переходить від релігійно-біблійного до соціально-зумовленого: англ. *think straight*, нім. *Wie kostbar doch das Leben ist!*, укр. *гідність людського життя, вгору або вниз ... вільні вибирати*.

Смислово домінантність в англо- та німецькомовних текстах СТРУКТУРНО КЛІШОВАНИХ КАЛЕНДАРНИХ ПУТІВНИКІВ становить метафоричний концепт ФОРМУВАННЯ СИЛИ: англ. *messages of encouragement and inspirational Scripture verses*; нім. *Mutmachende Auslegung/Schritte; Leben ist mehr Impulse für jeden Tag; erfrischende Inputs*. У відповідних україномовних текстах концепт ФОРМУВАННЯ СИЛИ часто поєднаний із концептом ПРОХАННЯ: *Мій Боже милий! Усердно Тя молю, дай мені сили в нещаснім болю*.

У текстах БУКЛЕТУ МІЖНАРОДНОГО МОЛОДІЖНОГО РЕЛІГІЙНОГО ФЕСТИВАЛЮ домінантним є метафоричний концепт НАСЛІДУВАННЯ ІСУСА ХРИСТА: англ. *Faith is a Journey, not a Destination! I want the Church go out into the street. Tell the World of His Love*, нім. *Folge Seinem Beispiel. Wir sind gekommen, um Ihn anzubeten*, пол. *Włogosławieni miłosierni, albowiem oni miłosierdzia dostąpią*, оскільки він передає мотив “проходження спільного шляху для єднання з Богом”, під час якого відбувається актуалізація інших смислів – КАЯТТЯ: англ. *reconciliation zone – valley of mercy* (зона примирення / сповідь), нім. *Tränen der Rührung und pure Begeisterung*, НЕБАЙДУЖОСТІ: англ. *Blessed are the Merciful*, нім. *Selig die Barmherzigen, denn sie werden Erbarmen finden*, пол. *Włogosławieni Miłosierni* тощо.

В англомовному й польському (слов’янської культури) текстах виявлено перетин домінантного смислу зі смислом НЕБАЙДУЖІСТЬ, у німецькомовному – взаємозв’язок із первинним значенням лексеми *heranziehen* гіперконцепту ЗХВ (через *Kreuzbewegt*) та із варіантним смислом ФОРМУВАННЯ СИЛИ: *Stärke in dir ist, in dessen Herz gebahnte Wege sind, Sei mutig und entschlossen*.

Тексти БУКЛЕТУ ЗІБРАННЯ РЕЛІГІЙНОГО СИНОДУ ґрунтуються на смисловій домінантності мотиву НЕБАЙДУЖОСТІ в його перетині зі смислами ПРОХАННЯ, ФОРМУВАННЯ СИЛИ, ПОДЯКА. В англомовних варіантах соціалізація біблійних смислів відбувається вбік небайдужого ставлення до інституту сім’ї / шлюбу / дітей: *Christ and His cross are the axis of family life*, у німецькомовних – до вибору лідера релігійного інституту: *Ich bin da.für!, Meine Stimme. Für Gott und die Welt!* або небайдужого ставлення один до одного та підтримки нужденних порадою / допомогою: *Wo zwei oder drei versammelt sind in meinem Namen*, а в україномовних – лояльне ставлення європейських країн до України: *Канонічна єдність європейських країн ... дотримання церковних правил*.

У текстах агітаційного характеру не виявлено сталої домінанти метафоричних смислів.

У текстах АГІТ-ЛИСТА зафіксовано наявність посередника як агітатора ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ. В англомовних текстах збережено архетипну основу одного зі значень імені концепту ЖИТТЯ та первинного елемента стихії Земля у значенні “шлях”, у німецькомовному – архетипне значення лексеми *die Pforte* та напряду *Leben Richtung*, в україномовному – первинну потенцію лексеми *віра*. Усі ці прояви первинних мотиваторів стали компонентами єдиного цілісного смислу ЖИТТЯ ВІЧНОГО, стереотипізованого в АГІТ-ЛИСТІ як “приєднайся до спільноти, щоб пізнати Бога / Біблію (або ми навчимо)”: англ. *Join us on Sunday!*, нім. *Da für die vielen, die Rat, Hilfe, Schutz oder einfach nur ein Gespräch suchen*, укр. *католицька спільнота*.

Метафоричні смисли текстів АГІТ-ПЛАКАТУ у всіх культурах (зі збереженням їх архетипної потенції) актуалізуються як індивідуально обрана самопрезентація посередника-митця або дизайнерської компанії.

Сталой смислової домінанті для цього виду тексту не виявлено, проте більш відчутним для англомовного середовища є а) або чітке

Рис. 2

вираження одного смислу (із індивідуальним авторським відтінком), або б) ієрархічне поєднання різних варіантних смислів (Рис. 1);

Рис. 1

для німецькомовного середовища – цілеспрямована концепція плакату із яскраво вираженою репрезентацією творця-митця постеру; для україномовного – національна символіка, милосердя, прохання про допомогу (Рис. 2).

Тексти АГІТ-БРОШУРИ мають різноманітне форматування (особливу структуру та шаблони титульної сторінки), яке підсилює актуалізацію релігійного смислу з метою залучення реципієнта до організації (через блог в Інтернет-просторі) або купівлі її продукції. В англомовних варіантах виявлено більший прояв свободолобові, життєрадості (мотив ОЧИЩЕННЯ: *Rejoice in your faith. Be a light-bearer. We are glad you are here. Share and receive God's love right now!*), у німецькомовних – чітко виражену вербалізацію ідеології релігійної організації (конкретних повсякденних кроків общини як ПРАВЕДНОГО ЖИТТЯ: *Eine offizielle deutsche Veröffentlichung der christliche Gemeinschaft Plymouth Brethren*), а в україномовних – смиренність (пригнічення), відчуття того, що організація допоможе, врятує, підтримає нужденного (ПРОХАННЯ ПРО ДОПОМОГУ: *в ім'я Христа, спрямуй моє життя*). Англо- та німецькомовні тексти цього не містять, а просто виражають життєві цінності, які роблять людину щасливою.

Зважаючи на особливу структуру АГІТ-БУКЛЕТУ, інформація, що представлена на титульній сторінці (назва організації, її гасло, ідеологія) поетапно (часто у вигляді кроків) розкривається із перегортанням кожної сторінки (Рис. 3): англ. *simple path for families to walk as parents train their children in the faith*, нім. *Die Schritte der Verwandlung*, укр. *Рух за життя*.

Рис. 3

АГІТ-ЛИСТІВКА, попри свій малий формат (одну сторінку), проте завдяки актуалізації варіантних метафоричних смислів через візуалізацію, найбільш наближена до інформативних текстів РПД. У всіх текстах архетипні елементи життєструктурування виявлено або словесно, або (частіше) в зображеннях (Рис. 4). В англомовних текстах домінує прояв самопрезентації (через цитати з займенниками: *I / me / my: I am the way, and the light*), тоді як у німецькомовних – узагальнення (*du / er / man: Pass auf dich auf ... man muss nur zuhören*), а в україномовних – абстрактні поняття, дитячі образи з національною символікою (*Ти світло для світу*) і мотив ЗАХИСТУ (*сила для кожного дня, розрада в сльозах, світло на шляху*).

Рис. 4

Тексти АГІТ-ФЛАЄРУ містять спільну ідею християнства – ЖИТТЯ ВІЧНОГО (*Für immer und ewig!*) (Рис. 5). Для залучення до дійства (яке організує посередник) використано біблійну цитату (адаповану), що містить заклик, співвіднесений із закликом-запрошенням прийти на подію та розповісти про неї іншим (Рис. 6).

Рис. 5

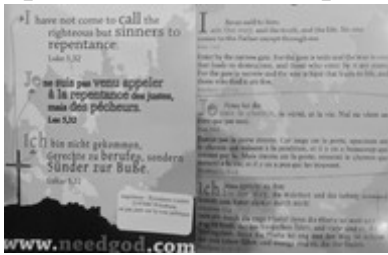

Рис. 6

У всіх текстах використано яскраві барви кольорів, проте англomовні тексти релігійного флаєра містять більш продуману концепцію із детальнішим описом того, що очікує на реципієнта: *Come ... and ... See ... and ... Tell ...*, тоді як німецькомовні, навпаки, обирають

Рис. 7

більш різкі сучасні незвичні елементи у візуалізації (*Hamburger Motorradgottesdienst*) (Рис. 7), а україномовні – національну символіку (патріотизм) та засудження життєвої поведінки оточення (своєї ж національності – внутрішня ворожнеча, розкол, розбрат): *Так минає людська слава.*

Аналіз КИШЕНЬКОВИХ КАЛЕНДАРІВ, створених в англо-, німецько- та україномовному середовищі, вказує на явне домінування (із низкою уточнень / різновидів та виявив) смислів НЕБАЙДУЖОСТІ (актуалізується у милостині / благодійництві) та ПРОХАННЯ (перетинається із ФОРМУВАННЯМ СИЛИ через протекцію святих та ПОДЯКУ через шанобливе ставлення реципієнта до їхніх образів), а також культурологічних елементів (у формі візуалізації), особливих для кожної країни (Рис. 8).

Рис. 8

Англо- та німецькомовні тексти ЗОВНІШНІХ АГІТ-НАДПИСІВ містять доміантний смисл ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ (Рис. 9), тоді як україномовні – смисл КАЯТТЯ (за гріховність кожного по відношенню один до одного та нації загалом) (Рис. 10).

Рис. 9

Рис. 10

Доміантний у всіх текстах БУКЛЕТІВ-МОЛИТОВНИКІВ смисл ПРОХАННЯ в поєднанні зі смислами ФОРМУВАННЯ СИЛИ та ПОДЯКА зберігає архетипний елемент “шукати шлях / вихід зі скрутного становища” та образ “дверей дому” (первинна побутова сфера життєструктурування як *захисту*).

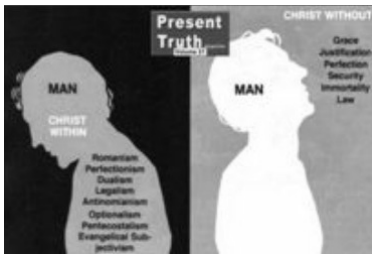

Рис. 11

при цьому англomовним текстам властива більша самопрезентація (Рис. 11), німецькомовним – партнерство і шанобливе ставлення до нужденних, а україномовним – висвітлення смислу людської гідності (ПРАВЕДНОГО ЖИТТЯ) та порятунку нації (ПРОХАННЯ), пробачення (КАЯТТЯ), покладання на Бога та прийняття його допомоги (Рис. 12).

Рис. 12

ВИСНОВКИ

Теоретичні ідеї монографії ґрунтуються на таких положеннях: 1) термін “лінгвістична реконструкція” у класичній лінгвокомпаративістиці розуміли вузько як суто методичний прийом порівняння звукових елементів різних мов, у результаті застосування якого дослідники дали відповідь на питання щодо розвитку мовного явища на тлі його характеристик у споріднених мовах; 2) основним стимулом для переосмислення цього поняття став безперервний еволюційний потік лінгвістичних теорій доби структуралізму, який зосередив увагу мовознавців на пошуках наукового методу синхронного опису мовних явищ; 3) для такого опису почали залучати математичну терміносистему (побудову графіків, структурних моделей тощо), де реконструкція мовних явищ вже мала інші завдання; 4) саме в добу структуралізму з’являються зразки матричного представлення багатовимірного лінгвістичного знання; 5) теорія семантичної реконструкції, яка стала популярною у 60-70-х рр. ХХ ст. і була зосереджена на компонентному розкладанні значення слова, набуває нового розуміння під впливом функціоналізму; 7) методологія реконструкції у функціоналізмі забезпечила формулювання базових понять, що складають архітектуру мови, її рівневий характер та можливість дослідження мовних категорій у тексті й дискурсі.

Сучасне бачення “лінгвістичної реконструкції” як теоретико-методологічної дескрипції пов’язане з міждисциплінарним підходом до аналізу мовних і концептуальних картин світу як складних архітектурних моделей / матриць філософського смислу дискурсу, де цей термін пов’язують не з реконструкцією ізольованих слів та їх форм, а цілісних фрагментів тексту. Це допомагає висвітлити духовну культуру епохи із її особливим світоглядом / сприйняттям / розумінням людей і, насамперед, баченням різних релігійних феноменів у суспільствах. У цьому контексті термін “релігія” у роботі осмислено крізь призму реконструкції філософського пояснення зв’язків лінгвістики і теології, який еволюціонував – від первісного вірування у карму, згодом – релігійного світогляду ХVІ–ХVІІ ст., коли тогочасна наука зосереджувала увагу на доведенні Його Буття та створенні Ним світу, – до антропокосмічного сучасного пояснення.

Актуалізація цих питань у різних сферах наукового знання сприяла введенню в науковий обіг поняття “релігійний дискурс”, що став об’єктом вивчення і в теолінгвістиці, під яким розуміють особливий тип інституційного дискурсу, що орієнтований на обслуговування комунікації, пов’язаної з релігійними уявленнями людей і призначений для трансляції життєво важливих етичних смислів.

Одним із видів релігійного дискурсу є релігійно-популярний дискурс, критеріями ідентифікації якого є 1) мета, 2) учасники дискурсивної взаємодії, 3) соціально-ситуативний екстралінгвістичний фактор, 4) модус протиставлення усного РПД письмовому, 5) нормативний екстралінгвістичний фактор, 6) релігійно-популярні мовні стратегії, що є визначальними для всіх його текстів як інформативних, так і агітаційних і становлять його макрорівень (багатоаспектні знання матричного формату). Інваріантні параметри – це зміст провідної інтенції і система дискурсивних формацій (соціальні практики), що дають змогу диференціювати тексти релігійно-інформативного й релігійно-агітаційного характеру. Варіантні параметри безпосередньо актуалізуються у кожному окремому різновиді текстів РПД.

Така дискурсивна композиція РПД свідчить про те, що це утворення має когнітивно-матричний формат, а сама матриця з огляду на тематичну зорієнтованість дискурсу називається теолінгвістичною, в якій на тлі когнітивних контекстів кожна мовна одиниця випромінює всі закладені в її семантичній структурі потенційні смисли. Основний інформативний код теолінгвістичної матриці РПД сформований на концептуальних смислах біблійної цитати, репрезентованої у всіх його текстах. Реконструкція цих смислів (на основі асоціативного та логічного мислення із перенесенням на відповідний вербалізатор) сприяла комбінуванню ідеограми базового гіперконцепту РПД – ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТИЯНСЬКОЇ ВІРИ через механізми метафоризації РЕЛІГІЙНО-БІБЛІЙНОГО ЗНАННЯ, яке складається з 8-х метафоричних концептів, кожен з яких є кодом релігійної інформації й агітації.

Структурування дохристиянської сфери гіперконцепту ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТИЯНСЬКОЇ ВІРИ супроводжує подальший семантичний зсув значень до набуття експліцитно вираженого релігійно-біблійного значення та сучасного, зафіксованого у різних лексикографічних джерелах.

Релігійно-ціннісно-образну складову цього гіперконцепту реконструйовано шляхом аналізу двох видів текстів РПД: релігійно-інформативних та релігійно-агітаційних, де його імена та імена восьми метафоричних концептів зазнали семантичного розвитку убік розширення біблійних смислів до соціально-зумовлених.

Залучення до християнської віри через тексти інформативного типу відбувається шляхом безпосереднього індивідуального звернення реципієнта до тексту Євангеліє (через нарації, дефініції, роз'яснення), тоді як у текстах агітаційного характеру – шляхом посередників-провідників, які допоможуть сприйняти біблійні смисли, оскільки їхня соціальна практика передбачає швидку переадресацію реципієнта до релігійної / церковної / конфесійної організації, яка намагається розкрити смисл Біблії реципієнту (з застосуванням різних тактик: *самопрезентації*, властивої агітаційним текстам, створеним в англomовному середовищі, *розмежування / протиставлення* – у німецькомовному та *єднання / кооперації* – в україномовному).

Ключовим метафоричним концептом – складником гіперконцепту в усіх англо-, німецько- та україномовних текстах РПД, що підпорядковує інші смисли, є RIGHTEOUS LIFE / GERECHT LEBEN / ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ.

В основу метафори ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ у текстах РПД трьох мов покладено спільну концептуальну ознаку “дотримання моральних правил”. Концептуальний смисломотив ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ в германських мовах асоціюється зі значенням “мати чіткий курс у житті” (*to think straight; to live the principles of / to have life and have it to the full / dem Leben Richtung geben*), а в українській – “вибирати / шанс / крок” (*вільний діалог, вгору чи вниз, єдність / співпраця, гідність*), що походять від спільного архетипного і.-є. значення “іти прямо”, яке на кожному етапі еволюції мов видозмінювалось, проте зберігало логічний асоціативний зв’язок.

Мотив НАСЛІДУВАННЯ (актуалізований через візуалізацію відомих послідовників Христа, а також як вияв авторитетно вищого положення по відношенню до інших (проповідь на горі, іти з маленького міста у велике людне) та, навпаки, служіння усім людям), розвинуто у текстах РПД зі спільного і.-є. значення “іти (за)”, яке у двох германських мовах набуло додаткового значення “повний, наповнений”, а в українській мові – “по чийось слідах” (земля).

Сучасний образ НЕБАЙДУЖОСТІ відтворено у текстах РПД як “не один (єднання один з одним)” за допомогою мотиваторів “рухомий, корисний, сприятливий, цілющий вплив на кожного і суспільство разом у співпраці”, “почути, побачити, простягнути руку допомоги до”. Припускаємо, що первинною концептуальною ознакою, відображеною у поняттєвій страті цього концепту, була семантика “полювання”, яке потребувало спланованого колективного процесу “не переносити себе з однієї сторони на іншу, не відвернутись / не відходити [від когось / чогось] у сторону, не змінювати напрям від [когось / чогось], не переходити на іншу сторону, бо потрапиш у безвихідь (хаші), заблукаєш, пропадеш, загинеш” (архетипне дохристиянське значення). Підсвідомий генетично збережений елемент метафоричного смислу КАЯТТЯ “відвернутися від / перейти на інший бік (у випадку небезпеки), змінити напрям” відображає архетипні значення, пов’язані з “полюванням та закличками-вигуками про можливу загрозу”. Проте, англо- та німецькомовні тексти РПД демонструють семантичний зсув цих значень убік актуалізації значень “турботи, жалю, болю, плачу за тим, що веде до спокуси, до лукавого, стати лицем до провини – бачити її, пробачити”, а в україномовних текстах – значення “страху (сльози докору, кари / плати за гріховне, борг)”.

Метафоричний концепт ОЧИЩЕННЯ, який пов’язаний із первинним значенням “звільнити себе / очистити шлях у випадку небезпечного становища”, а також зі значенням “звільнити, визволити людину від / з (пастки)”, у ціннісно-образній страті набув релігійно-біблійної семантики як “вивести від спокуси та лукавого”. Безпосередньо в англо- та німецькомовних текстах РПД він стереотипізований як “дар”, а в україномовних – як “любов, шана та самопожертва”.

Оскільки єдиним способом вижити для індоевропейців було полювання (палиця і мотузка для луку та перевезення здобичі), збиральництво та рибальство, пошук поживи для зміцнення (щоб могли думати й відчувати), то припускаємо, що саме ці мотиви покладені в основу первісних значень поняттєвих страт концептів ПРОХАННЯ (“шукати”), ФОРМУВАННЯ СИЛИ (“міцно в’язати”) та ПОДЯКА (“добра думка, благодать, спасибі, пам’ятати”). Сучасний відповідний стереотипний мотив в англо-, німецько- та україномовних текстах РПД зводиться до “пошуку Господа для зміцнення та Життя Вічного і постійна Йому вдячність”.

Якщо в інформативних текстах РПД стереотипізація варіантних метафоричних смислів відбувається з метою розкриття / уточнення земних життєвих кроків, необхідних для Життя Вічного, вербалізація та візуалізація яких репрезентована на титульній сторінці тексту і в особливий спосіб розкриває специфіку семантики кожного з них, то в агітаційних текстах – адаптація / скорочення біблійного цитування використана для назви релігійної спільноти-посередника, а відповідна візуалізація слугує підсиленням смислового навантаження.

Перспективи подальших досліджень пов'язані із необхідністю залучення для когнітивно-компаративної реконструкції інших видів текстів релігійного дискурсу – фідеїстичного та профетичного на матеріалі різних мов.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Черхава О.О. Реконструкція теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу (на матеріалі англійської, німецької та української мов): монографія / відп. ред. А.В. Корольова. К.: Вид. центр КНЛУ, 2017. 400 с.

2. Черхава О.О. Дослідницький корпус англо-, німецько-, україномовних текстів релігійно-популярного дискурсу // Дані текстових корпусів у лінгвістичних дослідженнях: колек. моног. / за ред. О.П. Левченко. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2015. С. 130–145.

3. Черхава О.О. Біблійне пророцтво та профетичний мотив у нефідеїстичному дискурсі // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство) / відп. ред. Н.М. Корбозерова. Кіровоград: РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2012. Вип. 105 (2). С. 398–400.

4. Черхава О.О. Специфіка функціонування топосного маркера у текстах біблійного пророцтва // Проблеми семантики слова, речення та тексту: зб. наук. пр. / відп. ред. Н.М. Корбозерова. К.: Логос, 2012. Вип. 28. С. 412–419.

5. Черхава О.О. Adjectives with sacred meaning in English-into-Ukrainian Translation // Мова і культура / відп. ред. Д.С. Бурого. К.: Видавничий Дім Дмитра Бурого, 2012. Вип. 18 (1). С. 29–33.

6. Черхава О.О. Дефініції місіонерського дискурсу крізь призму суміжних понять теологічної лінгводискурсології // Вісник КНЛУ. Серія Філологія / гол. ред. А.В. Корольова. К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. Т. 16. № 1. С. 122–133.

7. Черхава О.О. Дискурсивна композиція релігійного тексту (на матеріалі англо-, німецько- україно- та російськомовних календарних релігійних путівників) // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: зб. наук. пр. / відп. ред. Н.М. Корбозерова. К.: Логос, 2013. Вип. 24. С. 415–429.

8. Черхава О.О. Концептуальне формування науково-термінологічного поля поняття “релігійний дискурс” у контексті становлення теолінгвістики // Вісник КНЛУ. Серія Філологія / гол. ред. А.В. Корольова. К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. Т. 16. № 2. С. 133–141.

9. Черхава О.О. Ядерні та інваріантно-варіантні параметри ідентифікації релігійно-популярного дискурсу // Вісник КНЛУ. Серія Філологія / гол. ред. А.В. Корольова. К.: Вид. центр КНЛУ, 2014. Т. 17. № 1. С. 130–141.

10. Черхава О.О. Типологія метафоричних моделей релігійно-популярного дискурсу в англійській, німецькій та українській мовах // Вісник КНЛУ. Серія Філологія / гол. ред. А.В. Корольова. К.: Вид. центр КНЛУ, 2014. Т. 17. № 2. С. 182–195.

11. Черхава О.О. Реалізація мовних тактик у текстах релігійно-популярного дискурсу // Вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова / відп. ред. І.М. Колегаєва, 2014. Вип. 2 (33). С. 141–149.

12. Cherkhava O.O. The concept of water and its metaphorization in text of religious-popular discourse (based on English and German languages) // Одеський лінгвістичний вісник: зб. наук. праць / гол. ред. Н.В. Петлюченко; Національний університет “Одеська юридична академія”. Одеса: “Видавничий дім “Гельветика””, 2014. Вип. 4. С. 318–323.

13. Черхава О.О. Феномен реконструкції у лінгвокомпаративістиці доби структуралізму // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія / гол. ред. А.В. Корольова. К.: Вид. центр КНЛУ, 2015. Т. 18. № 1. С. 157–164.

14. Черхава О.О. Феномен реконструкції в аксіоматичному та антропоцентричному функціоналізмі // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна”: зб. наук. пр. / укл.: І.В. Ковальчук, Л.М. Коцюк, С.В. Новоселецька. Острог: Вид-во Національного університету “Острозька академія”, 2015. Вип. 58. С. 73–77.

15. Черхава О.О. Апробація методики реконструкції у наукових працях різних часів // Одеський лінгвістичний вісник: зб. наук. праць / гол. ред. Н.В. Петлюченко; Національний університет “Одеська юридична академія”. Одеса: “Видавничий дім “Гельветика””, 2015. Вип. 6. С. 139–144.

16. Черхава О.О. Апробація методики реконструкції індоєвропейцями та лінгвокомпаративістами різних поколінь // Вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова / відп. ред. І.М. Колегаєва, 2015. Вип. 2 (35). С. 164–174.

17. Черхава О.О. Методики виконання семантичної реконструкції у структуралізмі й когнітивній лінгвістиці // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов: зб. наук. пр. / відп. ред. А.В. Корольова. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. Вип. 13. С. 212–220.

18. Черхава О.О. Архетипна матриця інваріантного релігійного смислу гіперконцепту ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТИЯНСЬКОЇ ВІРИ // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов: зб. наук. пр. / відп. ред. А.В. Корольова. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. Вип. 14. С. 197–214.

19. Черхава О.О. Реконструкція архетипної і стереотипної субмоделей теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу (на матеріалі англійської, німецької та української мов) // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов: зб. наук. пр. / відп. ред. А.В. Корольова. К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. Вип. 15. С. 248–259.

20. Черхава О.О. Сопоставительный анализ дискурсивной композиции Буклета международного религиозного фестиваля и Календарного религиозного путеводителя (на материале англо-, немецко- украинно- и русскоязычных текстов) // Научная дискуссия: вопросы филологии, искусствоведения и культурологи: сб. ст. / отв. ред. М.А. Васинович. М.: Изд. “Международный центр науки и образования”, 2014. С. 172–177. ISSN 2309-1924.

21. Cherkhava O.O. Reconstruction of theolinguistic matrix of religious popular discourse (based on English, German and Ukrainian languages) // Science and Education a New Dimension. Philology / ed. Dr. Xenia Vamos. Budapest, 2015. III (10). Is. 47. P. 13–19. p-ISSN 2308-5258. e-ISSN 2308-1996. (The journal is listed and indexed in Index Copernicus).

22. Cherkhava O.O. Theological linguistic principles of religious popular discourse study in the context of cognitive matrix reconstruction // Science and Education a New Dimension. Philology / ed. Dr. Xenia Vamos. Budapest, 2016. IV (21). Is. 98. P. 26–37. p-ISSN 2308-5258. e-ISSN 2308-1996. (The journal is listed and indexed in Index Copernicus).

23. Cherkhava O.O. Comparative cognitive methodology of the religious popular discourse matrix reconstruction procedure / Science and Education a New Dimension. Philology / ed. Dr. Xenia Vamos. Budapest, 2017. V (32). Is. 122. P. 22–29. p-ISSN 2308-5258. e-ISSN 2308-1996. (The journal is listed and indexed in Index Copernicus).

24. Bazylyak N.O., Cherkhava O.O. Communicative competence formation of future English Language teacher // Man in India. Subject Area and Category: Art and Humanities History (H Index), Social Sciences Cultural Studies. 2017. Vol. 97 (3). P. 341–352. ISSN 0025-1569. (The journal is listed and indexed in Scopus).

25. Cherkhava O.O. Prophetic discourse as the integral category of the interpersonal communication // The proceeding edition of scientific articles. Kaunas: Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities, Department of Foreign Language, 2010. No. 6. P. 404–410.

26. Cherkhava O.O. Linguistic and Discursive Characteristics of Biblical Prophetic Texts in English Revised Version (1885) // What's in a Text? Inquiries into the Textual Cornucopia / eds A. Glaz, H. Kowalewski, A. Weremczuk. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 2012. P. 65–86.

27. Cherkhava O.O. Language parallels in English-into-German Translation // Людина. Комп'ютер. Комунікація: зб. наук. пр. / за ред. О.П. Левченко. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2013. С. 79–84.

28. Корольова А.В., Черхава О.О. Феномен реконструкції у класичній лінгвокомпаративістиці // Проблеми зіставної семантики / відп. ред. А.В. Корольова. К.: Вид. центр КНЛУ, 2015. Вип. 12. С. 128–135.

29. Черхава О.О. Специфика речевой личности в религиозно-популярном виде дискурса // Русский язык в языковом и культурном пространстве Европы и мира: Человек. Сознание. Коммуникация. Интернет: сб. ст. по материалам IV Междунар. науч. конф., (Лёвен, 22–25 мая 2014 г.) / Католический Университет. Бельгия, 2014. URL: <http://www.av.disus.ru/proekt/1465093-2-sekciya-mezhkulturnaya-kommunikaciya-dialog-kultur-frolova-olga-evgenevna-mgu-immvlomonosova-moskva-rossiya-ponyatie-evropa-russkoj.php>

30. Cherkhava O.O. Metaphorization of the concept water as the representation of kernel basic concept “Inclination to Christian Faith through Biblical religious knowledge” in the religious-popular discourse (based on English, German and Ukrainian languages) // *Harmony of Tradition and Modernity: Concept of the Sea in Language and Culture*. Klaipėda: The centre of the Baltic studies, 2014. URL: <http://senas.ku.lt/hmf/struktura/centrai/baltistikos-centras/conference-participants-abstracts-2/>

31. Cherkhava O.O. Conceptual Forming of Terminological Field of The Notion “Religious Popular Discourse Variety” In The Religious Type Of Institutional Discourse // *The proceeding edition of scientific articles*. Kaunas: Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities. Department of Foreign Language, 2014. URL: http://www.knf.vu.lt/dokumentai/failai/konferenciju/ZKE_2014_programa_05_06.pdf

32. Черхава О.О. Термінологічна дескрипція “теолінгвістична матриця” у проєкції на тексти релігійно-популярного дискурсу // *Україна і світ: діалог мов та культур: матер. міжнар. наук.-практ. конф.*, (Київ, 01–03 квіт. 2015 р.). К.: Вид. центр КНЛУ, 2015. С. 474–476.

33. Черхава О.О. Концептуалізація метафори ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ в англійських, німецьких та українських релігійно-інформативних текстах // *Мир языка – мир в языке: матер. III Междунар. науч. конф.*, (Київ, 29–30 декабря 2015 г.) / Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. К., 2015. С. 33.

34. Cherkhava O.O. Comparative Cognitive Matrix Reconstruction of Religious Popular Discourse (based on English, German and Ukrainian languages) // *CogLingWroc 2016 Conference Proceedings* / ed. prof. dr. hab. Leszek Berezowski. Wrocław: University of Wrocław Institute of English Studies, 2016. URL: <https://sites.google.com/site/coglingwroc2/thematic-panels/semantics1>

35. Черхава О.О. Еволюція семантики лексем-найменувань гіперконцепту ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ та його варіантних метафоричних смислів // *Україна і світ: діалог мов та культур: матер. міжнар. наук.-практ. конф.*, (Київ, 29–31 березня 2017 р.). К.: Вид. центр КНЛУ, 2017. С. 401–402.

АНОТАЦІЯ

Черхава О.О. Реконструкція теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу (на матеріалі англійської, німецької та української мов). – Монографія.

Дисертація у вигляді опублікованої монографії на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальністю 10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство. – Київський національний лінгвістичний університет, МОН України, Київ, 2017.

У дисертації розроблено нову когнітивно-компаративну процедуру реконструкції архетипної і стереотипної субмоделей теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу в англійській, німецькій та українській мовах.

Уточнено визначення релігійно-популярного дискурсу як інформативного коду теолінгвістичної матриці”; відновлено архетипне ядро гіперконцепту “ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ” та його метафоричних концептів в англійській, німецькій та українській мовах; реконструйовано схеми розвитку релігійно-біблійної семантики в іменах гіперконцепту “ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ” та його метафоричних концептах й зображено їх в архетипній субмоделі теолінгвістичної матриці релігійно-популярного дискурсу; виявлено ступінь актуалізації домінантних і факультативних біблійних смислів базового гіперконцепту “ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ” та його метафоричних концептів у текстах релігійно-інформативного та релігійно-агітаційного характеру й унаочнено їх у теолінгвістичній матриці; встановлено закономірності й відмінності у формуванні релігійно-християнсько-біблійного мислення у нащадків індоєвропейців, збереженого й відображеного в сучасній релігійній свідомості носіїв англійської, німецької та української мов.

Ключові слова: релігійно-популярний дискурс, реконструкція, теолінгвістична матриця, метафоричний концепт, гіперконцепт, релігійно-інформативні й релігійно-агітаційні тексти.

ABSTRACT

Cherkhava O.O. Reconstruction of Theolinguistic Religious Popular Discourse Matrix (Based on the English, German and Ukrainian Languages). – Monograph.

Thesis as the published monograph for a Doctoral Degree in Philology, Speciality 10.02.17 – Comparative, Historical and Typological Linguistics. – Kyiv National Linguistic University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2017.

The monograph represents a newly developed comparative cognitive approach to archetypical and stereotypical sub-models of the Theolinguistic Religious Popular Discourse Matrix in the English, German and Ukrainian Languages.

The results in the sphere of theolinguistics have been systematized – a new synthetic theological and linguistic discipline covering sequences between language and religion – and have been provided to the scientific interpretation of the basic notions in the monograph in the scope of Cognitive Comparative Linguistics and Historical Discourse Study. The necessity of the “reconstruction” term-definition application in its cognitive-linguistic-comparative-discursive acquisition as the most optimal description for the steps of renovation and schemes of architectonical matrix composition – religious philosophical biblical sense of being – has been substantiated.

The optimal Religious Popular Discourse definition has been provided and new methodology for Comparative Cognitive Reconstruction of archetypical and stereotypical sub-models (presenting Theolinguistic Religious Popular Discourse Matrix in the English, German and Ukrainian Languages), presupposing two procedural stages, has been developed.

The etymological layer of the hyperconcept nominations INVOLVE (CONVERT / TURN TO), HERANZIEHEN (SICH BEKEHREN ZU), ЗАЛУЧАТИ (НАВЕРНУТИ) has been suggested as the kernel of Archetypical Matrix.

It is based on such main meanings of Indo-European roots as **uer-* and **uel-*: 1) “to turn”, 2) “to bend”, 3) “to cause to go forward”, 4) “to bind”, as well as Indo-European root **leuk-* “shine, lead” – for ЗАЛУЧАТИ (from лучити²) and Proto-Slavic form **ločiti*, at first it corresponded to iterative **lękti* with meaning “bend” (from [лучити¹]).

The periphery matrix zone has been formed by crossed sequences of their meanings that are differently actualized in the meanings of the following basic eight metaphoric concepts nominations: RIGHTEOUS LIFE, FOLLOW CHRIST, BEING NOT INDIFFERENT, REPENTANCE, PURIFICATION, REQUEST (ASK), STRENGTH FORMING, GRATITUDE (THANK).

These concepts have been stereotypically represented in religious-informative texts (1. Religious Magazine; 2. Religious Calendar Guides: a) Tear-Off Calendar, b) Breviary, c) Daily Bible Promises, d) Daily Planner, e) Devotionals, f) Meditationen; 3) International Religious Festival Booklet; 4) Religious Synod Meeting Booklet) and religious-agitational texts (1. Prop-Leaf; 2. Prop-Poster; 3. Prop-Brochure; 4. Prop-Pamphlet; 5. Prop-Leaflet; 6. Prop-Flyer; 7. Pocket Calendar; 8. Outside Prop-Texts (billboard, lightbox, banner); 9. Prop-Prayer-Booklet).

RIGHTEOUS LIFE has been represented to be the basic metaphoric concept in English, German and Ukrainian texts that actualizes domination of other senses, possessing common conceptual feature “to live up to (in accordance with) moral rules”.

This concept has been represented dominantly in **religious informative texts**, mainly in English and German RELIGIOUS CALENDAR GUIDES with STRENGTH FORMING as the motive “daily / monthly motivation within a year”, and in the Ukrainian corresponding texts – with REQUEST preconditioned by unstable situation in Ukraine.

RELIGIOUS INTERNATIONAL YOUTH FESTIVAL BOOKLETS reflect dominant metaphoric sense FOLLOWING CHRIST transferring “common path joining God” in the scope of senses REPENT and PURIFICATION radiation.

INTERNATIONAL RELIGIOUS SYNOD MEETING BOOKLETS are based on dominant sense BEING NOT INDIFFERENT. In English texts stereotypization shows tendency of taking care of *family institution*, in German texts – *religious institution*, in Ukrainian texts – social European educational projects.

In **religious-agitational texts** the dominant position of metaphoric senses has been identified to be variable. In PROP-LEAVES the mediator has been reflected as the agitator turning people to Christian faith.

In English texts of PROP-POSTERS the reflection of one sense has been identified to be more emphatic. In German texts – the “artistic creator of poster” representation has been shown; in Ukrainian texts – national symbols, mercy, request to help.

In English PROP-BROCHURES the sense of PURIFICATION has been reflected, in GERMAN – RIGHTEOUS LIFE, and in Ukrainian – REQUEST (ASK). Special structure of PROP-BOOKLET in English texts reflects self-presentation of religious organization, German texts – define the idea of religious materials, Ukrainian texts – cover unity motive or support, also call to protect *human dignity*. English PROP-LEAFLET text reflects self-presentational domination, in German texts – generalization, in Ukrainian texts – PROTECTION motive.

PROP-FLYERS transfer the “call-to-invite” attendance at the event. English texts keep to the appropriate visualization of recipient anticipation, German texts, vice versa, include unexpected visualization, Ukrainian texts – include national symbols (patriotism) and inner reality, discord / contention.

POCKET CALENDARS demonstrate concept BEING NOT INDIFFERENT domination (mercy / benefactor) and REQUEST (ASK) (crossed sequences with STRENGTH FORMING in the scope of saints (hallows) protection and GRATITUDE (THANK) as the honourable attitude to their images and special to every country cultural elements (visualization). English and German OUTSIDE PROP-TEXTS cover dominant RIGHTEOUS LIFE concept, Ukrainian texts – REPENTANCE. In all texts of PROP-PRAYER-BOOKLET the REQUEST (ASK) sense is emphasized combined with STRENGTH FORMING and GRATITUDE (THANK) keeping archetypal meaning “to seek the way out of dire circumstances” and “door of the house” image (as *protection*).

The Theolinguistic Religious Popular Discourse Matrix is presented as spectral (optic) model of fractal type (a fan-like).

Matrix spectrality has been viewed in sparkling radiation of all possible meanings of the hyperconcept (and its eight metaphoric concepts) nominations: from the prime semantics (pre-Christian) to religious-biblical with an optical fan-like opening of informative and agitational texts’ dominant and optional senses.

Keywords: religious-popular discourse, reconstruction, theolinguistic matrix, metaphorical concept, hyperconcept, religious informative and religious agitational texts.

АННОТАЦИЯ

Черхавая О.О. Реконструкция теолингвистической матрицы религиозно-популярного дискурса (на материале английского, немецкого и украинского языков). – Монография.

Диссертация в виде опубликованной монографии на соискание ученой степени доктора филологических наук по специальности 10.02.17 – сравнительно-историческое и типологическое языкознание. – Киевский национальный лингвистический университет, МОН Украины, Киев, 2017.

В диссертации разработана новая когнитивно-компаративная процедура реконструкции архетипной и стереотипной субмоделей теолингвистической матрицы религиозно-популярного дискурса в английском, немецком и украинском языках. В работе предложено оптимальное определение религиозно-популярного дискурса как информативного кода теолингвистической матрицы; восстановлено архетипное ядро гиперконцепта “ПРИВЛЕЧЕНИЕ К ХРИСТИАНСКОЙ ВЕРЕ” и его метафорических концептов в английском, немецком и украинском языках; реконструированы схемы развития религиозно-библейской семантики в именах гиперконцепта “ПРИВЛЕЧЕНИЕ К ХРИСТИАНСКОЙ ВЕРЕ” и его метафорических концептах с их наглядным изображением в архетипической субмодели теолингвистической матрицы религиозно-популярного дискурса.

Выявлена степень актуализации доминантных и факультативных библейских смыслов базового гиперконцепта “ПРИВЛЕЧЕНИЕ К ХРИСТИАНСКОЙ ВЕРЕ” и его метафорических концептов в текстах религиозно-информативного и религиозно-агитационного характера с их демонстрацией в теолингвистической матрице; установлены закономерности и отличия в формировании религиозно-христианско-библейского мышления у потомков индоевропейцев, сохраненного и отраженного в современном религиозном сознании носителей английского, немецкого и украинского языков.

Ключевые слова: религиозно-популярный дискурс, реконструкция, теолингвистическая матрица, метафорический концепт, гиперконцепт, религиозно-информативные и религиозно-агитационные тексты.

Підписано до друку 18.10.2017 р. Формат 60x90/16.
Ум. друк. арк. 1,9. Обл.-вид. арк. 1,9.
Тираж 100. Зам. 92.

«Видавництво “Науковий світ”»®
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Казимира Малевича (Боженка), 23, оф. 414.
200-87-15, 050-525-88-77
E-mail: nsvit23@ukr.net
Сайт: nsvit.cc.ua